

Antik Çağdan Günümüze Kamusal Alanda Çocuk Temsili ve Çocukluk Olgusunun Çocuk Mekânlarına Yansımaları

Child Representation in the Public Sphere from Antiquity to the Present and Reflections of Childhood on Children's Spaces.

Cemile Buket RAZAKI¹ , Evren ÜLKERYILDIZ²

Öz

Çocuk temsili toplumsal bir yaratı olarak nitelendirilebileceği; değişen toplumsal yapının, farklı çocukluk temsillerine ve mekânlarına, farklı oyun ve oyun mekânı anlayışlarına ve algılarına neden olacağı; çocukluk imgesi perspektifinden oyun eyleminin ve eylemin gerçekleştiği mekânların değişim sürecinin Antik Çağ'dan günümüze sonuçları bu araştırma kapsamında ele alınmaktadır. Araştırmanın amacı, çağlar boyunca belirli bir süreklilik arz eden oyun deneyimi mekânlarının özünde toplumdaki çocuk algısı üzerinden oluştuğunu ortaya koymaktır. Bu noktada araştırma yöntem olarak oyun deneyimi dönüşümünü; Antik Çağ'dan günümüze kadar olan süreçte (1) Antik Çağ'da, (2) Orta Çağ ve Rönesans Dönemleri'nde, (3) Sanayi Devrimi ve onu takip eden 19. yüzyıl Kapitalist Gelişim Dönemi'nde ve son olarak (4) Modern Dönem'de olmak üzere retrospektif biçimde sınıflandırılmış dönemsel çocuk temsili perspektiflerinden değerlendirmektedir. Veri olarak değerlendirilen temsiller, dönemi anlatan heykel ve yazıtlardan elde edilen betimlemelerin içerik analizleri, döneme ait gravür ve resimler, rekonstrüksiyon çizimler, yakın döneme ait temsillere dair fotoğraflar olarak çeşitlilik arz etmektedir. Araştırma neticesinde oyun deneyimi mekânları; her dönem için kapsamlı biçimde ayrı ayrı incelenerek günümüz kentlerinde var olan oyun parklarının nasıl ortaya çıktığı, çocukluk olgusu ve çocuk temsili perspektifinin sunduğu çocuk mekânları ve oyun deneyimleri ayrıntılı olarak irdelenmektedir. Araştırma neticesinde toplumların güncel yapılarına bağlı değişikliğin kamusal alanda çocuk temsili ve çocukluk kavramını çağlar boyu güncellediği, bu değişimin sonuçlarının olumlu ve olumsuz etkilerinin çocuk mekânlarına yansıdığı ve bu durumun da mekânı ve mekânın içindeki oyun deneyimini dönüştürdüğü gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Mekânı, Çocuk Temsili, Çocukluk Olgusu, Oyun Deneyimi, Oyun Mekânı

ABSTRACT

This research examines the fact that the representation of the child can be characterized as a social creation; that the changing social structure will lead to different representations and spaces of childhood, different understandings and perceptions of play and play spaces; and the results of the change process of the act of play and the spaces where the action takes place through the perspective of the image of childhood from antiquity to the present day. The research aims to reveal that the spaces of play experience, which have a certain continuity throughout the ages, are essentially formed through the perception of children within society. At this point, the research methodologically evaluates the transformation of the play experience from antiquity to the present day from the perspectives of periodic child representations classified retrospectively as (1) in Antiquity, (2) in the Middle Ages and Renaissance periods, (3) in the Industrial Revolution and the subsequent 19th century capitalist development period, and finally (4) in the modern period. The representations evaluated as data range from content analysis of descriptions obtained from sculptures and inscriptions describing the period, engravings and paintings from the period, reconstruction drawings, and photographs of recent representations. As a result of the research, play experience spaces are examined comprehensively for each period separately, how the playgrounds in today's cities emerged, the phenomenon of childhood, and the children's spaces and play

¹ Corresponding Author | Yetkili Yazar: Alanya Üniversitesi, buket.rzk@hotmail.com ORCID: 0000-0002-6525-6520

² (Dr. Öğretim Üyesi) Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, evrenulkeryildiz@akdeniz.edu.tr ORCID: 0000-0002-2063-4305

Araştırma Makalesi, 1. yazarın 2. yazar danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

experiences offered from the perspective of child representation are examined in detail. As a result of the research, it is concluded that the changes due to the current structures of societies have updated the representation of children in the public sphere and the concept of childhood throughout the ages, and that the positive and negative effects of the results of this change are reflected in children's spaces, which in turn transform the space and the play experience within the space.

Keywords: *Children's Space, Child Representation, Childhood Phenomenon, Playing Experience, Playground*

GİRİŞ:

Çağımızda çocukluğun insanlık tarihinin saf ve sınırları kesin çizgilerle belirlenmiş unsurlarından biri olduğu görüşü yaygındır. Fakat farklı tarih evrelerine, farklı topluluklara hatta aynı toplumun belirli bir bölümüne ve farklı tarihsel süreçlere bakıldığında çocukluğa çeşitli anlamlar verilebildiğini görmek mümkündür. Çocukluk; “toplumsal bir yaratıdır ve toplumların yarattığı diğer unsurlar gibi belirli ilkelere ve değerlere göre belirlenmektedir” (Tan, 1989, s. 71) ve çocukluk temsili ile somutlaşmaktadır.

Kentsel araştırmalarla ilgili literatür incelendiğinde çocuk mekânlarının dönüşümünde yoğun kentleşmenin trafiği artırması sonucu kaybolan oyun alanlarının incelenmesine yönelik araştırmaların çeşitliliği dikkat çekicidir. Hızlı kentleşmenin neticesinde yoğun ve düzensiz yapılaşma sebebiyle kentsel alanlarda açık alanların hızla azalması, kentsel alanları çocuklar için yetersiz ve tehlikeli mekânlar haline dönüştürmektedir (Tandoğan, 2014). Öte yandan, çocukların kentsel algılarının yetişkinlere göre daha objektif olduğu (Coşkun ve Kaymaz, 2022) ve yakın çevrelerine eleştirel bir gözle bakmayı geliştirebildikleri (Canoğlu ve Geçimli, 2020) düşünüldüğünde günümüz çocuklarının beklenti ve isteklerine karşılık veremeyen kentsel alanlar (Tandoğan, 2014), kamusal alanda çocuk ve mekân ilişkisinin daha sağlıklı biçimde ele alınmasını zorunlu hale getirmektedir.

Kamusal alanda çocuğun kent ve mekân ile kurduğu ilişkinin kentsel politikalara dahil edilmesi gerekliliği doğrultusunda, literatürde birçok araştırmada çocuk dostu kent olgusunun gelişimi ve uygulanabilirliğine dair örnekler tartışılmaktadır (örneğin; Birol, 2009; Berkün, 2019; Karakuzu ve Aksu, 2022). Ancak ülkemizdeki birçok kentin çocuk dostu mekânlar üretme konusunda oldukça geride olduğu vurgulanmaktadır (Dursun ve Güller, 2019). Çocukların gelişimlerinde yaşadıkları yapıli çevrenin etkilerinin giderek daha çok kabul edilmesi, çocuk ve mekân ilişkisinin doğru şekilde kurulmasını zorunlu kılarken (Dursun ve Güller 2019) aynı zamanda çocuk haklarının öneminin farkında olmayı gerekli kılmaktadır (Kaypak ve Uçar, 2019).

Arın ve Özsoy'un belirttiği üzere “Özellikle de katılım anlamında dezavantajlı gruplar arasında sayabileceğimiz çocuklar kentsel tasarım süreçlerinde kendilerini temsil edebilecekleri, talep ve ihtiyaçlarını doğrudan dile getirebilecekleri bir platform bulamamaktadırlar” (2015, s. 183). Siyasi anlamda bir temsil gücü bulunmayan çocukların (Churchman, 2003), taleplerinin kamusal alanda oyun mekânı olarak karşılık bulma oranı hem azalmakta hem de yetişkinlere göre farklılaşmaktadır. Çünkü günümüzde kentsel mekânda çocukların varlığı yetişkinlerin onlar için belirlediği sınırlar içinde şekillenmektedir (Dursun ve Güller 2019). Toplumsal temsil gücü nispetinde kamusal alanda katılım oranına sahip olan çocukların tarihsel süreçte çocukluk olgusu ve temsili ile şekillenen farklı oyun mekânlarına sahip oldukları bilinmektedir.

Ancak çocuk mekânlarının farklılaşmasının temel nedenlerinden biri olan çocuk temsiline ve toplumdaki çocukluk olgusunun hem çocuk mekânlarına yansımalarının hem de oyun deneyiminin değişimini ne derece etkilediğinin henüz araştırılmamış olması, bu araştırmanın özgünlüğünü oluşturmaktadır. Zira farklı tarihsel aşamalarda çocukluğa çeşitli anlamlar verilebildiğini ve dönemsel çocuk temsillerinin farklı çocuk mekânları ve oyun deneyimleri yarattığını görmek mümkündür. Sonuç itibarıyla; tarihsel süreçte çocukluk olgusu ve çocuk temsiline çocuk mekânları ile kurduğu ilişkinin

ardında yatan dönüşümleri tam olarak ortaya çıkarabilmek için açık bir sınıflandırmaya dayalı bütüncül bir retrospektif araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

Çocukluk kavramının tarihsel sürecinin izlerini çocuk varlığı üzerinden antik dönemden itibaren takip etmek mümkündür. Öte yandan Antik Çağ'da çocukluk olgusuna rastlanmasına ve hatta Rönesans döneminde bu olgunun üzerine katılarak devam ettirilmesine rağmen, günümüzdeki çocukluk olgusu ile tam anlamıyla bir benzerlik göstermesi söz konusu değildir. Aynı biçimde çocuk temsili de farklılık göstermektedir. Çocukluk dönemi denildiğinde genellikle bebeklik sonrası ve yetişkinlik öncesi dönem kastedilmektedir (Taşçı, 2010). Güncel anlamıyla kullanılan çocukluk kavramının çeşitli toplumsal unsurlar ile ele alınmasının yanı sıra gerek sosyokültürel gerekse psikolojiyi de beraberinde kapsayacak bir şekilde, 16. yüzyıl esnasında oluşmuş ya da ortaya çıkmış olduğunu (Postman, 1995) ve günümüze kadar desteklendiğini söylemek mümkündür. Çocukluğu konu edinen araştırmalar; (1) Antik Çağ'da, (2) Orta Çağ ve Rönesans'ta, (3) Sanayi Devrimi ve onu takip eden 19. yüzyıl Kapitalist Gelişim Dönemi'nde ve (4) Modern Çocukluk olmak üzere, insanlığın önemli dönemlerinden başlayarak çocukluk kavramının nasıl bir değişim sürecinden geçtiğini gözler önüne sermektedir (Eraslan, 2019). Bu durumun çocuk mekânlarına yansımaları ve oyun deneyiminin değişimi de dönemsel olarak farklılıklar arz etmekte ve bu yazının temel araştırma konusunu oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında tarihsel süreçteki çocuk ve çocukluk olgusunun değişiminin kent yaşamındaki çocuk temsili etkilediği ve bu etkileşimin de çocuk mekânları ve oyun deneyimlerini ne ölçüde dönüştürdüğü irdelenmektedir.

Çalışmanın Amacı ve Metodu

Araştırmanın amacı, çağlar boyunca belirli bir süreklilik arz eden oyun deneyimi mekânlarının kentsel bağlamda dinamiklerini ortaya koymaktır. Bu noktada araştırma, yöntem olarak oyun deneyimi dönüşümünü antik çağdan günümüze kadar olan süreçte (1) Antik Çağ, (2) Orta Çağ ve Rönesans Dönemleri, (3) Sanayi Devrimi ve onu takip eden 19. yüzyıl Kapitalist Gelişim Dönemi ve son olarak (4) Modern Dönem'de olmak üzere retrospektif biçimde sınıflandırılmış dönemsel çocuk temsili perspektiflerinden değerlendirmektedir. Veri olarak değerlendirilen temsiller dönemi anlatan heykel ve yazıtlardan elde edilen betimlemelerin içerik analizleri, döneme ait gravür ve resimler, rekonstrüksiyon çizimler ve yakın döneme ait temsillere dair fotoğraflar olarak çeşitlilik arz etmektedir. Araştırma neticesinde oyun deneyimi mekânları her dönem için kapsamlı biçimde ayrı ayrı incelenerek günümüz kentlerinde var olan oyun parklarının nasıl ortaya çıktığı, çocukluk olgusu ve çocuk temsili perspektifinin sunduğu çocuk mekânları ve oyun deneyimleri ayrıntılı olarak irdelenmektedir.

1. Çocuk ve Çocukluğun Tanımı, Temsili, Tarihsel Gelişimi ve Çocuk Mekânları

Çocuğun varlığı, bulunduğu topluluk içerisinde, çevresine ve çevresinin oluşturmuş olduğu fiziksel faktörlere yönelik; etkileşime hazır ve engelsiz bir sistem oluşturmaktadır (Ergin, 1982). Bu tanımlamalarla çocuğun etkileşime açık bir 'organizma' olduğunu, etkilendiği kadar çevresini de etkileyebildiğini söylemek mümkündür. "Çocuk sosyal ve fiziksel çevresi ile etkileşim içinde olan bir varlıktır ve fiziksel ve sosyal çevresi tarafından aktif hale dönüştürülür" (Tandoğan, 2011, s. 12). Çocuğu 'çocuk' yapan soru sorması, merak etmesi, gözlem yaparak çevresini anlamaya çalışması gibi özellikleri, fiziksel çevresi ile birleşerek aktif bir etkileşim durumu oluşturmaktadır.

'Çocuk' kavramı ile 'çocukluk' kavramı birbirini tamamlayan iki olgudur. Çocukluğu yalnızca çocuğun dünyaya gelişi ile başlayan ve olgunlaşıp büyüyerek ergin bir birey olduğu zaman dilimi içerisinde anlamlandırmak yerine; çocukluğun sosyal, kültürel ve tarihsel birçok anlama ve anlayışa sahip olan bir olgu olarak ele alınması söz konusudur. Bununla birlikte çocukluk, çocukların zaman içerisinde hayat standartlarını betimleyebilecek nitelikler taşımaktadır. Nitekim Diler'e göre (2019), çocuk ve çocukluk olgularının oluşması aynı döneme denk gelmemektedir. Ona göre (Diler, 2019) çocuk, yaşamın ilk

dönemlerinden itibaren varlığını gördüğümüz, bildiğimiz mevcut bir özne iken çocukluk; toplumun içerisinde bulunduğu dönemin koşullarına göre şekillenerek yaratılmış olan bir olgudur.

Söz konusu açıklamadan yola çıkarak çocuk öznesinin yaşamın başlangıcından itibaren var olmasına rağmen, çocukluk olgusunun köklü ancak değişken bir geçmişe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Öyle ki Postman (1995) toplumsal anlamda, güncel çocukluk olgusunun yüz elli yıldan daha eski bir tarihe sahip olmadığı görüşünü savunmaktadır. Toplumlara etkileyen çeşitli faktörler ile belirli dönemlerde farklı çocukluk anlayışları ortaya çıkmış ve belirli dönemleri ifade etmiştir. Günümüzde artık disiplinler arası bir tartışma zeminine sahip olan çocukluk çağı temelde sosyal, ekonomik, coğrafi, politik ve çevresel değişkenlerin etkisiyle şekillenen bir olgu halini almıştır (Kirazoğlu, 2012). Fotoğrafçı James Mollison'un (2010) çocukların dünyasını yansıtmak için fotoğrafladığı kareler; sosyal, ekonomik, coğrafi, politik ve çevresel değişkenlerin çocukluğu nasıl şekillendirdiğini gözler önüne sermektedir (Görsel 1).

Görsel 1. James Mollison'un Çocuklar ve Uyudukları Mekânlar, Fotoğraf Seçkisinden Bir Kesit (Kaynak: Mollison, 2010; URL-1)

1.1. Antik Dönemde Çocuk Temsili ve Çocuk Mekânlarına Yansımaları

Tarih öncesi dönemlerde çocuğa ve çocukluğa dair bulunan bilgilerin sınırlı olduğu düşünülmektedir. Nitekim antik Yunan medeniyetinden önce Antik Çin, Antik Peru ve Mısır'da yapılan arkeolojik kazılarda, çeşitli oyun sahnelerinin çizimlerine rastlanmaktadır (Frost, 2010). Dahası bu dönemde

yetişkinlerin çocuklara olan ilgi ve alakaları ele alındığında, yetişkinlere kıyasla daha az önemsendikleri vurgusu üzerinde durulmaktadır (Erkut, Balcı ve Yıldız, 2017).

Çocuk; bulunduğu her dönemin kültürel, toplumsal yapısı ve dini inanışları çerçevesinde değişen tutum ve davranışlara maruz kalmaktadır. Eski Mezopotamya toplumlarında çocuklar geleceğin yetişkin bireyleri olarak görüldüklerinden, hayatın devamlılığının garantisi olarak düşünülmektedirler (Toptaş, 2016). Antik Yunan toplumlarında da çocuğa karşı benzer tutum ve davranışların gösterildiğini, çocukların doğdukları andan itibaren yaşamlarının ailelerinin hatta babalarının ellerinde olduğunu söylemek mümkündür. Postman'ın (1995) bu görüşü destekleyecek nitelikte olan savlarından biri, Antik Yunan toplumlarında çocuğun sahip olduğu yaş sebebiyle tanımlanan kesin bir çocukluk kavramının bulunmadığı görüşüdür. Nitekim Postman (1995), Antik Yunan medeniyetinde 'her şey' için kullanılan bir sözcüğün, çocuk kavramını içermediğini belirtmektedir. Dahası, Aristo'nun yaşadığı döneme kadar Antik Yunan toplumuna ait ahlaki değerlerinin içerisinde küçük çocukları öldürme eyleminin yasal yükümlülük oluşturmadığı görüşü üzerinde durmaktadır (Postman, 1995). Antik Yunan toplumunda çocukluk döneminin ayrılmamış olması toplumsal açıdan, çocukların özne olarak farkında olmadıkları anlamına gelmediği düşünülebilir. Çünkü Elkind'a göre (1987), Antik Çağlar'daki çocuk imajı, toplumların sahip olduğu kurallar ve tarihsel birikimler göz önüne alınarak verilen eğitimler ile çocuğun, geleceğin yetişkin bir yurttaşı olduğu bilincini yansıtmaktadır.

Günümüz çocukluk ölçütleri açısından Antik Yunan toplumu ile aramızda çeşitli farklılıklar olmasına rağmen çocuk mekânları konusunda eğitim yönünden güncel paralellikler söz konusudur. Antik Yunan toplumunun okul düşüncesini icat etikleri, okul için 'leisure' (boş ya da serbest zaman) sözcüğünü kullandıkları bilinmektedir (Postman, 1995). Çocuklar belirli bir yaşa ulaşana kadar, evlerinde 'paidagogos' adı verilen özel öğretmenlerden eğitim almakla beraber, okula gönderilme yaşları geldiğinde evden farklı bir mekânda gymnasium ve palaistra alanlarında eğitimlerine devam etmektedirler (Coşkun, 2011). Öte yandan Frost (2010) Antik Yunan döneminde çocukların istedikleri kadar oyun oynamalarına izin verildiğini belirtmektedir (Görsel 2).

Görsel 2. 'Ephedrismos Oynayan Kızlar' terakota heykel MÖ 3. Yüzyıl Metropolitan Müzesi, New York (Kaynak: URL-2).

Oyun deneyimi bakımından irdelendiğinde eski Mısır mezar kazılarında çok sayıda pişmiş topraktan yapılan oyuncak bebek kalıntılarında ulaşılmakta ve yapılan diğer kazı çalışmalarında dönemin çocuklarının içine tohum doldurulan çingiraklar ve tekerlekli küçük at arabaları ile oyun oynadıkları bulgusuna rastlanmaktadır (Onur, 1992). Eski Yunan uygarlığında pişmiş kilden yapılan ve eklemlere sahip olan bebeklere rastlanırken aynı zamanda aşık oyununun çocuklar kadar yetişkinler tarafından da oldukça popüler bir oyun olduğu bilinmektedir (Onur, 1992). Onur'a göre Roma uygarlığında yaşamış olan bir çocuğun, Yunanlı çocuklarla neredeyse aynı oyunları oynadıkları düşünülmekte ve Roma'da bulunan Forum Romanum'da, seksek oyununa ait olduğu ön görülen eski gravürlerin görüldüğü belirtilmektedir (Onur, 1992).

Antik Yunan toplumunun ardından Romalılar'da da çocuk öznesine ait; çocuğun yaşama hakkının aile iradesinde tutulması, cinsiyet ayrımı ve/veya çocuğu terk etme gibi Eski Yunan toplumunda görülen davranış kalıplarının devamlılığı söz konusudur (Erdemir ve Erdemir, 2012). Öte yandan çocuk mekânları bağlamında Antik Romalılar'ın da eğitime önem verme eğilimlerini devam ettirdikleri düşünülmektedir. Nitekim Postman'ın da (1995) belirttiği gibi Atinalılar, Yunan kültürünün dünyanın birçok bölgesine yayılmasına sebep olan çok sayıda okul kurmuşlardır.

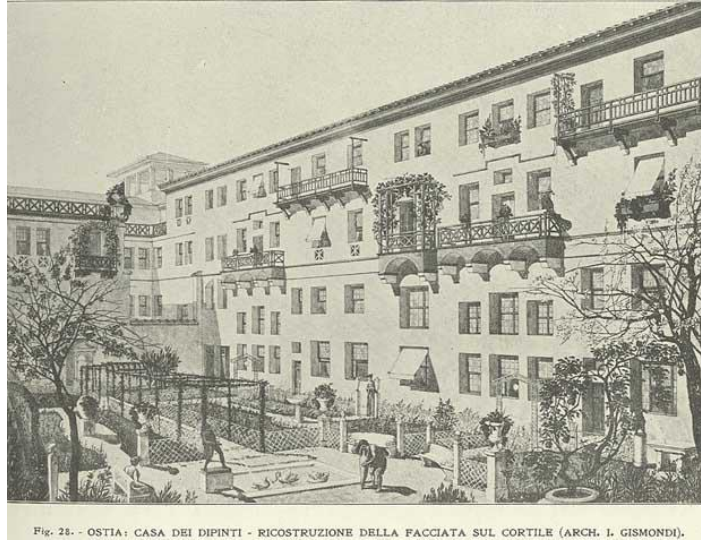
Deighton'ın (1999); "Eski Roma Yaşantısında Bir Gün" adlı eserindeki Roma tasvirlerinde, Antik Roma'da çocukların yaz aylarında caddeye çıkıp vakit geçirip, sokağı izleyebildiklerinden söz edilmektedir. Eser, okuldan geriye kalan zamanlarında oyun oynama eğilimi, muhtemel bir Romalı çocuğun, eğer sosyal statü sahibi ise bahçesinde koşup oynayarak zamanının büyük bir kısmını geçirebileceği bir mekâna sahip olabileceğini göstermektedir. Ancak daha alt sınıftan aileye mensup çocukların oyun oynayacağı mekânlar ise evlerinde odanın bir köşesi veya mevsim olarak yaz aylarında kamusal alan olan sokaklarda oynayabilme ihtimalleriyle sınırlıdır (Görsel 3).

Görsel 3. Fındıklarla oynayan çocukların tasvir edildiği bir çocuk lahdi, Roma MS 170-180, Viyana Sanat Müzesi (Kaynak: URL-3)

Deighton'ın (1999) bahsettiği varlıklı bir ailenin çocuğunun, büyük bir bahçe avlusuna sahip olma ihtimali sayesinde hayal gücüyle yönetebileceği geniş bir oyun mekânına sahip olduğu düşünülebilmektedir. Öte yandan daha alt sınıfa mensup bir Romalı çocuk, oyun mekânı olarak şehrin sokaklarını kullanabileceği gibi kendi evinin herhangi bir odasının köşesinde de kendisine oyun alanı yaratabilmektedir. Söz konusu tasvirlerden yola çıkarak varlıklı Romalı ailelerin çocukları ile daha alt

sınıfa mensup ailelerin çocuklarının oyun mekânlarının farklılık gösterebileceği, ancak oynadıkları oyunların benzer olabileceği üzerinde durulmaktadır; “Yoksul bir çocuk thermopoliumdan getirilecek ya da tehlikelerle dolu portatif bir mangalın üzerinde pişirilmekte olan yemeği beklerken, varlıklı bir akranı gibi aşık kemikleri ile oynayarak oyalanacaktır” (Deighton, 1999, s. 35). Roma’nın kalabalık kentlerinde üst sınıfa mensup aileler peristyl bahçelerine sahip olmakla kalmayarak kendilerine ait park alanlarına da sahip olmaktadır (Deighton, 1999) (Görsel 4).

Görsel 4. Insula dei Dipinti, rekonstrüksiyon çizimi, Mimar I. Gismondi, Roma, Ostia (Kaynak: URL-4)

1.2. Orta Çağ ve Rönesans Dönemlerinde Çocuk Temsili ve Çocuk Mekânlarına Yansımaları

Dönem araştırmacıları, çocukların yetişkinlerle aynı dünyada, sınırlandırmalar yapılmadan ve hiçbir ayırım gözetmeksizin yaşayabildikleri düşüncesini savunmaktadırlar. Örneğin Postman (1995), günümüz çocuklarının vâkıf olmalarının sakıncalı olduğu düşünülen (sır, şiddet, trajedi vb.) hayatın çeşitli unsurlarını Orta Çağ’daki çocukların bilebilecekleri ihtimali üzerinde durmaktadır. Bu söylemden yola çıkarak Orta Çağ’da yedi yaşındaki özellikle bir erkek çocuğunun her yönüyle yetişkin gibi davranabildiğini, yine okuryazarlığın az ve eğitimin yetersiz olduğunun bilindiği bu dönemde ayıp fikrinin olmaması nedeniyle modern dönemde kullanılan anlamıyla çocukluk fikrinin de oluşmadığını söylemek mümkündür.

Orta Çağ Avrupası’nda modern anlamda bir çocukluk öznesine rastlamamız mümkün olmamakla birlikte dönemin şartları nedeniyle yazı materyallerinin yetersizliği ve buna bağlı olarak halkın alfabeyi unutmaya başlamasıyla beraber okuryazarlıkta azalmalar yaşanması söz konusu olmaktadır. Sözel bir iletişim yönteminin hâkim olduğu bu dönemde, eğitim kurumları açılana kadar toplumların kendi aralarında gerçekleştirebildikleri bütün karşılıklı etkiler yüz yüze gelerek ya da sözel etkileşim materyalleri ile uygulanabilmektedir (Postman, 1995). Okuyabilenler ile okuyamayanlar arasında yaşanan ayırımı, çocukluk kavramının gelişimine ve sınırlarının belirginleşmesine neden olduğu düşünülmektedir. Zira Postman’a göre (1995), çocukluk fikrinin oluşmasındaki temel neden bu ayırım ve özelinde 16. yüzyılda yazının matbaa aracılığıyla çoğaltılması sayesinde biçimlenmeye başlayan yeni iletişim ortamının oluşmasıdır. Böylece okuma yeterliliğine bağlı yeni bir yetişkinlik tanımı ortaya çıkmakta ve okuma yetersizliğine dayanan yeni bir çocukluk anlayışı ileri sürülmektedir. Zira Postman’a göre (1995), Orta Çağ’da çocukluk yedi yaşında bitmektedir, bunun nedeni ise çocukların iyi, düzgün bir biçimde konuşmaya başlamalarının ancak yedi yaşında gerçekleşebilmesidir ve eğer bir çocuk okula gönderilecekse on yaşından büyük olmalıdır.

Belirli bir yaşa gelene kadar Roma'dan farklı olarak eğitim kurumlarının çocukları gerçek hayata hazırlamakta yetersiz kaldığı ve düzenli bir eğitim verilemediği düşünülmektedir. Orta Çağ'da Roma döneminden farklı olarak çocuk gelişiminde, ardışık öğrenme ve yetişkin dünyasına hazırlamak için öğrenim görme anlayışlarına rastlanmamaktadır (Alver, 2004). Bunun yerine çocukların eğitimlerinin usta-çırak ilişkisinin temelleri üzerine kurulduğunu ve teorik-deneysel bilgilerden ziyade uygulamalı öğretimin temel alındığı belirtilmektedir (Ariès, 1962). Yetişkinlik ile çocukluk arasında herhangi bir ayırım yapılamadığı bu dönemde verilen eğitimler, çocukları yetişkinlerin hayatlarına hazırlamaya yaramakla birlikte, çocukların çıraklık ederek hayata dair bilgileri erken yaşta edinmelerini sağlamaktadır. Bu sayede 7 yaşını dolduran bir çocuğun, çalışma hayatına yaşadığı evde başladığı düşünülmekte ve dış dünyadaki işlerle de ilgilenerek devam edebildiği olasılığı üzerinde durulmaktadır. Bunun sonucu olarak ise büyük olasılıkla çocuklar; toplumun dayatmış olduğu ve kendilerinden beklenen birtakım cinsiyet farklılıklarına dayalı kalıplara öykünerek büyümektedirler (Özcan, 2018).

Orta Çağ döneminin toplumunda oluşmadığı düşünülen çocukluk kavramının, aile içinde de algılanabilen bir olgu olarak benimsenmediği, bunun sonucunda ebeveynler ve çocukları arasında yeteri kadar duygusal bağın gelişmediği düşünülmektedir. Bunun sebeplerinden birinin çocuk ölüm oranlarının yüksek olması, çocukların hayatlarını kısa bir süre içinde kaybetmeleri olarak yorumlanmaktadır (Postman, 1995). Anne-babalar ve çocukları arasında bağ kurulamamasının ikinci sebebi olarak kilisenin dinsel anlayışının varlığı ön plana çıkmaktadır. Dönemin hâkim gücü olarak bilinen kilisenin ve Hristiyanlık'ın çocuklara yönelik bakış açıları onları günah sahipleri şeklinde anlamlandırmakta ve çocukları mistik bir algı içerisinde yorumlamaktadırlar (Diler, 2019). Nitekim Augustinus'un (2010) öncülüğünü yapmış olduğu düşünceye göre çocuklar ilk günden izler taşımaktadır ve ancak yetişkin bireyler olduklarında kusurlarından arınmaya başlayacaklardır görüşü yaygınlık kazanmaktadır. Bu döneme damgasını vuran ve izleri uzun yıllar boyunca silinmeyecek olan Augustinus'un bu düşünceleri, çocukların önemsiz varlıklar olarak görülmesine, çocukluk döneminin göz ardı edilmesine ve çocukluk kavramının günümüzdeki şekliyle yorumlanmasının gecikmesine neden olmuştur.

Ariès (1962) "Eski Devirlerde Çocuk ve Aile Yaşantısı" isimli kitabında, dört yüz yıllık bir süreçteki resim ve günlükler aracılığıyla çocukluğun değişimini incelemekte ve Orta Çağ Avrupası'nda çocukluk kavramına rastlanılmadığını ileri sürerken çocukluk fikrinin de oluşmadığı görüşünü vurgulamaktadır. Ariès'e göre (1962) çocukluk Rönesans dönemine kadar ayrı bir kültür olarak ele alınmamaktadır. Öyle ki: "Orta Çağ toplumunda çocukluk fikri yoktu... Çocuk, annesinin dadısının veya bakıcısının sürekli gösterdiği ilgiden bağımsız yaşayabildiği anda yetişkin topluma aitti" (Ariès, 1962, s. 128). Benzer bir görüşle Bekir Onur'a göre (2005), Orta Çağ Avrupası'nda çocuklar, kendilerini diğer bireylerden ayrı tutabilecek herhangi bir kıyafete, yiyeceğe, oyun ve oyuncağa sahip olmamaktaydılar. Onur'a göre (2005), çocuklar yedi yaşına kadar bebek sayılabilecek bir dönemde bulunmaktadırlar ve yedi yaşından başlayarak doğrudan yetişkin bireylerin sahip olduğu yaşam ortamına girmektedirler. Bu bilgiler ışığında Orta Çağ çocuklarının, yetişkinlerin birer minyatürleri olarak görüldüğünü ve bu nedenlerden sanatta da çocuk görünümüne rastlanılmadığını söyleyebilmek mümkündür.

Ariès'in Orta Çağ Avrupası'nda çocuk olgusunun olmadığını savunan düşüncesini destekleyen en önemli bulgusu, dönemin sanat eserleri olmaktadır. Ariès (1962) çocukların, dönemin sanat eserlerinde 'çocuk' görünümünden ziyade yetişkin insan görünümünde tasvir edilmesinin sebebinin ve çocukların tasvirlerindeki ihmal edilmişlik durumunun, çocukluğun Orta Çağ dünyasında henüz yer edinmemiş olmasından kaynaklanabileceğini vurgulamaktadır. Ariès'in (1962), gözlemlemiş olduğu dönemin sanat eserlerinde, çocukları yetişkinlerden ayırt edebilecek hiçbir farklılık oluşturulmamıştır, öyle ki çocuklar yetişkinlerin kıyafetleri içerisinde ve onları taklit eden yüz ifadeleriyle resmedilmektedir (Görsel 5).

Görsel 5. Madonna, Çocuk ve İki Meleğin Detayı, Duccio di Buoninsegna, 1283-84, Opera del Duomo Müzesi, Siena, Web Sanat Galerisi, Washington D.C. (Kaynak: URL-5)

14. yüzyıla ait bir sanat eserinde temsil edilen üç çocuk, yetişkinlerden hiçbir farklılık gözetilmeksizin yetişkin adam boyutlarından daha küçük ölçeğe indirgenerek, minyatür yetişkinler olarak resmedilmektedirler (Görsel 6). Sanatçı, ortaya koymuş olduğu bu eserde çocukları, ancak yetişkinlerin sahip olabilecekleri gelişmiş kas yapılarıyla ve çıplak bedenleriyle tasvir etmekten kaçınmamaktadır. Sanatçılar çocuk tasvirlerinde yetişkin bir adam imgesi yaratmakta ve bu resim çocuğa benzemekle birlikte çocuğun yetişkinliğine atıfta bulunmaktadır.

Görsel 6. Aziz Nikolaos ve üç çocuğun illüstrasyonu, Grandes Heures d'Anne de Bretagne, 1503-1508 (Kaynak: URL-6)

14. ve 15. yüzyıl boyunca, bir önceki yüz yılda betimlenen melek figürlü çocuk ifadeleri, gelişerek devam etmektedir. Kutsal çocukluk temasına sahip olan sanat eserleri 14. yüzyıldan itibaren çeşitlilik göstermektedir (Görsel 7). Özellikle 15. yüzyıldan önceki, sanat tasvirlerindeki çoğu çocuk figürünün, İncil hikayelerinde veya Roma'daki aşk tanrısını temsil eden melek şekillerinde tasvir edildiği gözlemlenmektedir.

Madonna ve Çocuk, Giotto di Bondone 1310-15.
ABD Ulusal Sanat Galerisi, Washington D.C

Madonna ve Çocuk, Paolo Veneziano 1340-45,
Norton Simon Müzesi, Pasadena.

Görsel 7. 14. yüzyıla ait İsa tasvirleri (Kaynak: URL-7 ve URL-8)

Öte yandan, çocuk portreleri sadece kraliyet aileleri ve aristokrasiye mensup ailelerin çocukları için çizilebilmektedir. Bunun sebebi, ancak toplumda üst sınıfa mensup ailelerin böyle bir ayrıcalığa sahip olabilmeleridir. Dönemin beklentileri nedeniyle, varlıklı ailelerin çocukları, yetişkin kıyafetleri içerisinde, yetişkinler gibi davranmaları beklenen minyatürler olarak tasvir edilmektedir (Görsel 8).

Anne Erskine, Rothes Kontesi, 6. Rothes Kontu'nun karısı. (Kızları Leydi Margaret Leslie ve Leydi Mary Leslie), George Jamesone 1626, İskoçya Ulusal Galerileri. Fotograf; Antonia Reeve

Görsel 8. Yetişkin kıyafetleri içerisinde temsil edilen çocuklar, 17. Yüzyıl (Kaynak: URL-9)

Orta Çağ Avrupa'sının her bir köşesinde çeşitli çocuk oyunları oynandığı düşünülmekte ve bu oyunların çoğuna dönemin kitaplarından veya tablolara çizilmiş olan günlük yaşam illüstrasyonlarından ulaşılmaktadır (Johnston, 2011). Çağın koşullarında herhangi bir oyuncağa sahip olmak ve o oyuncak ile oynamak çocuklar açısından buldukları topluluğun sınıfsal farklılıklarını ve ailelerinin mensup

oldukları sınıfları temsil etmektedir (Onur, 1992). Genellikle köylü ailelerin çocuklarının evlerinde bulunan elbise parçalarını, mumları, hayvan kemiklerini, sopaları ve taşları kullanarak; zar, bilye, top vb. oyun araçlarını kendi imkânları doğrultusunda dönüşüme tabi tutarak kullandıkları düşünülmektedir, buna karşın kasabalardaki zanaatkarların aynı oyuncakları ahşap malzeme kullanarak; kukla ve topaç şeklinde yaptıkları bilinmektedir (Elliott, 2004). Çağın gündelik koşullarına paralel olarak çocukların ailelerinin yaşamlarından gördükleri ve oyun olarak tekrar ettikleri davranışlardan biri de avcılıktır ve köylü erkek çocukları ev yapımı tuzaklar, yaylar ve oklarla küçük hayvanları avlayarak zaman geçirmektedirler (Elliott, 2004). Öte yandan günlük yaşam mücadelesinden muaf olan yani soylu sınıfına mensup ailelerinin çocuklarının farklı oyunlar oynadıkları düşünülmektedir. Örneğin 'bilboke' oyununun yalnızca soylu ailelerin evlerinde oynanan bir oyun olması ve bu oyunun Fransa'da III. Henry'nin sarayında oynanması tüm bu bilgileri destekler niteliktedir (Onur, 1992).

Yıllar içinde oyun eylemi nitelik ve bağlamı açısından çeşitli değişimler göstermekte lakin oyun eyleminin icra edildiği mekân olarak evin dışında kalan alanlar Orta Çağ'dan günümüze değin oyun mekânı olarak tercih edilme sürekliliğini korumaktadır. Örneğin sokakta oyun oynayan çocukları Orta Çağ Avrupası'nda bile görmek mümkündür. Bu yargıyı destekleyecek nitelikteki belgelerden en önemlisi ve en ünlüsü şüphesiz ki Pieter Bruegel'in 1560 yılında, yağlı boya ile yaptığı 'Çocuk Oyunları' isimli tablosudur (Görsel 9).

Görsel 9. Pieter Bruegel tarafından yapılan Çocuk Oyunları Tablosu, 1560, Sanat Tarihi Müzesi, Resim Galerisi, Viyana (Kaynak: URL-10)

Dönemin en ünlü sanatçılarından biri olarak görülen Pieter Bruegel'in yapmış olduğu bu tabloda Onur'a göre (1992) 80 ve üzerinde oyun olduğu düşünülürken, Hidman'a göre (1981) 91 farklı oyun çeşidi bulunmaktadır. Günümüzde güncelliğini koruyan birçok oyunun (topaç, körebe, aşık, elim sende gibi) tabloda resmedildiği, böylelikle Orta Çağ'dan günümüze ulaştıklarını söylemek mümkündür. 1600'lerden sonra oyun ve eğlencenin çocuklar açısından üç veya dört yaşlarından sonra azalarak kaybolduğunu belirten Aries (1962), o andan itibaren çocukların yetişkinlerle aynı oyunları oynadığını öne sürmektedir. Günümüz koşullarında çocukların oynaması hoş karşılanmayan bir etkinlik olarak zar atmak gibi şans oyunlarının Orta Çağ'da çocuklar arasında olağan bir eylem olduğunu vurgulamaktadır.

Rönesans dönemi olan 16. ve 17. yüzyıllara gelindiğinde çocuk oyunları açısından birtakım gelişmeler olduğu söylenebilmektedir. Rönesans dönemi boyunca ailelere düğün hediyesi olarak verilen minyatür bebek evlerinin dönemin çeşitli unsurlarına ışık tuttuğu belirtilmektedir (Onur, 1992). Bu minyatür bebek evlerinin, dönemin evlerinin sahip olduğu iç mekân kurgusunu bire bir olmasa bile olabildiğince yansıttığı ve 12-13 yaşlarındaki küçük kız çocuklarının oyun aracı olduğu düşünülmektedir (Onur, 1992). Onur'a göre (1992) bu minyatür bebek evleri küçük yaştaki kız çocuklarını ev işlerine ve gelecekteki yaşam şartlarına hazırlamak için bilinçli olarak hazırlanan benzerlikle dolu bir oyun evidir (Görsel 10).

Görsel 10. Stomer Bebek Evi, 1639, Germanisches Ulusal Müzesi, Nürnberg (Kaynak: Chen, 2015).

Aries'e göre (1962), çocukluğun insan yaşamına ilişkin bir süreç olarak keşfi Orta Çağ'dan sonra başlamaktadır ve bu durumun topluma yansımaları 17. yüzyıla ait sanat eserlerinde görülebilmektedir. Bu dönemki eserlerde çocuklar artık gerçek görünümünde tasvir edilmeye başlanmıştır. 17. yüzyıldan itibaren, çocukların kendilerine özgü giysilerle, oyunlarla, öykülerle, müzik ve resmin içerisinde kendilerine yer açtıklarını gözlemlemek mümkündür (Akyüz, 2001). Ancak bahsedilen ayrışma özellikle 18. yüzyılda sadece yüksek sınıfa mensup varlıklı ailelerde görülmektedir (Öztaş, 2009). Öztaş'ın (2009, s. 10) 'Küçük Yetişkinler' olarak adlandırıldığı çocuklar; "16. ve 17. yüzyılda okulların yaygınlaşmaya başlamasına kadar, serflik ideolojisi ile uyumlu bir biçimde 'taşınabilir bir mülkiyet parçası' olarak görülmüş ve usta çırak mekanizmasının içerisinde hayatı ve mesleği öğrenmişlerdir". Yoksul sınıfa mensup çocuk bireylerin, 18. yüzyılda başlayan Sanayi Devrimi ile iş gücünden yararlanma eylemi bakımından hala yetişkin bireylerle yaşamlarını paylaşmak zorunda kaldıklarını ve küçük birer yetişkin olarak yaşamlarını sürdürdüklerini söylemek mümkündür.

1.3. Sanayi Devrimi ve 19. Yüzyılda Çocuk Temsili ve Çocuk Mekânlarına Yansımaları

Çocukluk kavramının ve çocuk öznesinin toplum açısından tanınabilir olması ve kavranabilmesi, Avrupa'da meydana gelen siyasal ve sosyal değişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır ve Orta Çağ'ın ardından yaşanan birtakım gelişmeler, toplumun çocuklara karşı olan bakışının değişmesine neden olmuştur (Toran, 2012). Uğur'a göre (2018), insanların kendi varlıklarının ve değerlerinin keşfedilmesini sağlayan Rönesans'ın etkisiyle birlikte çocuklara karşı olan tutumları değişmeye başlarken, Sağlam ve Aral'a göre (2016), yine Rönesans'ın etkisi ile çocukların yaşam ve eğitim haklarına ilişkin bakış açısı, sağlam temeller üzerine kurulmaya başlanmıştır.

Orta Çağ döneminden sonra 17. yüzyıl itibarıyla, sanayileşmenin de göstermiş olduğu etkiyle beraber toplumsal yaşamda kırsal yaşam alanlarından kentsel mekânlara yapılan; işgücü ve kent yaşamının çekiciliği sebebiyle gerçekleşen göçler nedeniyle çocuğun içinde bulunduğu aile ortamı ve çocukluk, değişim göstererek iki farklı çocukluk anlayışını ortaya çıkarmaktadır (Eraslan, 2019). Eraslan (2019), bu değişimlerden birincisini kırsal yaşam alanlarından gelmekte olan çocukların işçi unvanlarıyla ağır

şartlar altında çalıştırılarak birer sömürü öznesi haline gelmesi şeklinde, diğerini ise giderek varlıklı hale gelmekte olan kent mekânlarında yaşamlarını süren burjuvaların çocuklarına özen ve önem göstermeye başlaması olarak değerlendirilmektedir.

Çocukların birer yetişkin olarak görüldüğü dönemlerden beri rastlanılan bir durum olarak çocuk işçiliği, ilk olarak aile içinde, ev işlerinde aileye yardım etme eylemiyle başlamıştır. Sonrasında çeşitli işlerde çalıştırılarak aile bütçelerine katkıda bulunmaları beklenmiştir (Karadoğan, 2019). Şişman'a göre (2003) Sanayi Devrimi ile çocuklar fabrikalarda çok daha zor şartlar altında çalıştırılmaya başlanmıştır. Çocukların fabrikalarda yetişkin bireylere oranla daha fazla çalıştırılmalarının nedenleri olarak; çocukların daha fazla söz dinleyebilir olması ve bu durumun aileleri tarafından ekonomik sebepler neticesinde zorunlu olarak onaylanıyor olması gösterilmektedir (Şişman, 2003). Fabrika sahiplerinin, çocukların sahip olduğu küçük elleri sebebiyle yetişkinlere kıyasla dokuma sektöründe kendilerine daha fazla fayda sağlayacağına inandıkları, böylelikle çalışan işçi olarak çocukları tercih ettikleri vurgulanmaktadır (Aygül, 2018) (Görsel 11).

Görsel 11. John Dempsey (11 veya 12 yaşlarında), Ulusal Çocuk İşçi Komitesi Koleksiyonu, Kongre Kütüphanesi, Baskılar ve Fotoğraflar Bölümü (Kaynak: Lewis Wickes Hine, 1909, URL-11)

Dönemin ağır koşullarına maruz kalan çocukların yaşantılarında disiplinin son derece sıkı olduğu istenilen iş hacmine erişilememesi durumunda çocuklara şiddet uygulandığı (Aygül 2018) belirtilmektedir. Dönemin önde gelen sosyal bilimcilerinden olan Karl Marx ve Friedrich Engles 'Komünist Manifesto' (2014) isimli eserlerinde, sanayinin sonucu olarak aile bağlarında gerçekleşen kopmalar nedeni ile çocukların anne ve babaları tarafından sömürülerek, basit birer ticari mal veya emek aracına dönüştürülmemesi gerektiğini ve çocukların fabrikalarda kötü şartlar altında çalıştırılmaları yerine resmi ve parasız bir eğitim almaları gerektiğini savunmaktadırlar. Kırsal yaşam alanından kente gelen yoksul ailelerin çocukları fabrikalarda çocuk işçiler olarak çalıştırılırken, kentli burjuva ailelerinin çocuklarına önem verilmeye başlandığı gözlenmektedir. Kentli burjuva ailelerinin çocuklarına gösterilen bu değer Eraslan'a göre (2019), 17. yüzyıl itibarıyla başlamış olup, aileler çocukları için özel öğretmenler tutarak eğitim-öğretim almalarına özen göstermişlerdir.

Dönemi düşünceleri ile etkileyerek topluma yön veren ve aynı zamanda özel öğretmenlik de yapmış olan, Aydınlanma Çağı düşünürleri olarak adlandırılan Jean Jacques Rousseau ve John Locke, ortaya koydukları eserler ile çocukların nasıl eğitilmeleri gerektiğine dair görüşler ortaya koymaya başlamışlardır (Frost, 2010). J.J. Rousseau'ya göre (2009), bir çocuğun en iyi eğitim alanı kendi doğal alanı, kendi mekânıdır. John Locke ise 'Eğitim Üzerine' (2004) adlı eserinde Orta Çağ döneminden kalan 'günahkâr çocuk' algısını reddederek, çocukların eğitim alarak iyi birer yetişkin olabileceklerini öne sürmüştür. Locke ortaya attığı 'tabula rasa' veya 'boş levha' önermesi ile; insan zihninin doğuştan boş olduğunu ancak eğitim ile elde edilebilecek deneyimler sayesinde fikir ve bilgiye sahip olunabileceği görüşünü savunmaktadır. Locke ve Rousseau gibi aydınlanma çağı filozoflarının, öne sürdükleri

düşünceler neticesinde, çocukların diğer bireylerden farklı oldukları ve buna bağlı olarak yaşam koşullarına da özen gösterilmesi gerektiği fikri yaygınlaşmaya başlamıştır (İnal, 2018). Orta Çağ dönemindeki günahkâr çocuk anlayışının yerini masum bir varlık olarak eğitim verilmesi ve özel ilgi gösterilmesi gereken çocukluk olgusuna bıraktığını söylemek mümkündür. İnal'a göre (2018), dönemin düşünürlerinin belirtmiş oldukları yeni eğitim anlayışları ile burjuva ailelerinin çocuklarına olan davranışları yeni çocukluk anlayışını oluşturmaktadır.

Zamanını sadece evde değil okul mekânında da geçiren çocuklar, yetişkin yaşamına özgü olan davranışlara daha az rastlamaya başlamakta ve yetişkinlerin kamusal mekânlarından bir parça ayrılmış durumdadırlar. Burjuva ailelerinin çocuklarının, yetişkinlerin dünyasından okul sayesinde uzaklaşmalarıyla birlikte, çocuklarına karşı farklı tutum ve davranışlar sergiledikleri gözlemlenmektedir, bu bağlamda modern anlamda ayıp düşüncesinin ortaya konduğu ve çocukların yanında yapılmaması gereken edimlerin kurallaştığı söylenilebilmektedir (A. Öztürk, 2017a).

Çocukların yetiştirilmesi hususunda meydana gelen bu değişimler, burjuva ailelerinin sosyal birer sınıf adı altında kendi kendilerini tekrardan yaratmalarına neden olmakla beraber (İnal, 2018) yaratılan sosyal sınıfa ait bir çocukluk olgusu oluşturularak, çocuk ile yetişkin kavramlarının keskin çizgilerle ayılması söz konusudur. Bu hususta endüstrileşmeyle zenginleşen ailelere mensup çocukların artık yetişkin olarak görülüyor olmalarından ziyade birer çocuk olarak görülmeleri, ailelerinin çocuklarını güvende tutma ve onlar ile ilgili kararlar verebilme isteklerinden kaynaklanmaktadır (Eraslan, 2019). Yaşanılan gelişmeler doğrultusunda, çocuklar artık ailelerde birer birey olarak gereken önem ve değeri görmeye başlamaktadırlar ve bunun sonucu olarak toplumun yaşam anlayışında birtakım değişimler meydana gelmektedir (Özcan, 2018). Anneliğin keşfiyle anne-çocuk ilişkilerinin önem kazanması, burjuvazi sayesinde yine bu dönemde atılan adımların sonucu olmaktadır (A. Öztürk, 2017a).

Temeli bireysellik üzerine olan burjuvazinin özellikle orta-üst sınıf aileleri, yaratılan çocukluk fikrini, kendilerinin toplum içerisindeki önemlerini ve farklılıklarını gösterme noktasında kullanabilecekleri bir olgu olarak görmektedirler (Sormaz ve Yüksel, 2012) ve çocuklarının yaşamlarında da bu sınıfsal farklılığı sürdürmeye önem göstermişlerdir. Dönemin burjuva ailelerinin geliştirdiği yeni toplum düzeninin bir getirisi olarak, çocukluğun kavram olarak farklılaşan bir unsur haline geldiğini ve çocukların yetişkin mekânlarından ayrıştığını söylemek mümkündür. Ancak Gürdal'a göre (2013), tüm bu gelişmeler ışığında oluşturulduğu düşünülen çocukluk olgusu, alt sınıflara mensup ailelerin çocuklarını kapsamaktan ziyade genellikle üst sınıf burjuva ailelerinin çocuklarını kapsamaktadır ve yaratılmış olan bu durumun toplumda cinsiyet ayrımının da temellerini oluşturduğu düşünülmektedir. Bu yargıya göre, çocukluk fikrinin ilk olarak erkek çocuklarının üzerinden geliştiğini vurgulanmaktadır. Ariés'in de (1962) belirttiği üzere, 16. yüzyılda soylu ve orta sınıf ailelerinin özellikle erkek çocuklarının yetişkinlerden farklı olarak giydirilmeye başlanmasına rağmen kız çocuklarının daha uzun bir süre boyunca, kendilerini yetişkinlerle bir arada tutan geleneksel hayat tarzlarına devam ettikleri vurgulanmaktadır.

Tüm bu gelişmelerin izlendiği dönemde, makineleşmeye olan yönelimin etkisi olarak, insan kaynaklı iş gücüne duyulan ihtiyaç azalmaya başlamıştır (Özcan, 2018). İnsan kaynaklı iş gücüne olan ihtiyacın azalmasının, dolaylı olarak çocuk işçilere olan ihtiyacı da azalttığı düşünülmektedir. Sanayi dönemini takip eden zaman zarfı süresince oluşan çocukluk olgusu; bilimde yaşanan yeni gelişmeler ile orta-üst sınıf burjuva ailelerinin oluşturdukları sosyal kategoriler, kırdan kente yapılan göçlerin etkisiyle sanayileşmenin ve kentleşmenin artması, toplumların ve onların sahip oldukları sosyal-kültürel yapının değişmesi gibi etmenlere bağlı olarak yenilenerek şekillenmiştir (H. K. Öztürk, 2017b).

Kapitalizm öncesi dönemlerde çocukların tarımsal üretime destek sağlayan iş gücü olarak görülebileceği düşüncesi, ağırlıklı fikri oluştururken; kapitalist dönemde çocukların değer

değişimlerinin yine emek güçleri üzerinden yorumlandığını belirtmek yerinde bir tespit olacaktır. Zira Sanayi Devrimi ile çocuk, özne haline gelmek yerine, daha çok iş gücü anlamında sömürülen bir birey olarak görülmektedir. Öte yandan çocuk ve çocukluk bu dönemde de farklıdır. Çocukluk sınıfsal, etnik ve cinsiyet temelinde ayrıcalıklar içeren imtiyazlı bir grubu tanımlarken, yaratılan bu gruba ancak belirli toplumsal sınıfa mensup çocuklar pratikte dahil olabilmektedirler (Akbaş ve Topçuoğlu, 2009).

Çocuk mekânları ve oyun deneyimleri değerlendirildiğinde 1800'lü yılların sonlarına doğru küçük kasaba ve köylerde yeterince açık kırsal alanın bulunuyor olmasının yanı sıra şehirlerdeki varlıklı sınıfa mensup ailelerin evlerinin çevresinde çocukların oyun oynayabilecekleri avlulara sahip olmaları nedeniyle, çocuklar için özel olarak oyun alanlarına ihtiyaç duyulmadığı fikri üzerinde durulmaktadır (Tsanoff, 1897). Bu nedenle oyun alanlarının yalnızca büyük şehirlerde ve esas olarak gecekondu mahalleleri ile nüfusun yoğun olduğu bölgeler için ihtiyaç duyulan bir alan olarak görüldüğünü belirten Tsanoff (1897), zaman içinde dar ve kirli sokaklarda oyun oynamak durumunda kalan çocukları gözlemleyen birtakım bireylerin, çocuk oyun alanları oluşturulması düşüncesini tetiklemiş olabileceğini ileri sürmektedir.

19. yüzyılda sınıfsal farklılıklar sebebi ile okula gitme zorunluluğu bulunmayan kendi kaderlerine terk edilmiş çocuklar, bulabildikleri her türlü mekânda kendi başlarına çeşitli oyunlar geliştirmek durumunda bırakılmışlardır (Onur, 1992). Toplumsal yapıdaki sınıfsal ayrımların çocuklar açısından, oyun ve oyuncak üzerinden daha güçlü bir biçimde vurgulanmaya başlandığı, 19. yüzyılda seri üretim anlayışının her alanda ön plana çıkarak oyuncak sanayisini de etkilemeye başladığı gözlenmektedir (Onur, 1992). Bu anlayışın akabinde çocukluk ve oyun kavramları için sonraki yüzyılda tüketim eylemine zemin oluşturacak logo ve markalı oyuncak üretiminin başladığını söylemek mümkündür. Ancak Sanayi Devrimi'nin bir sonucu olan seri üretim anlayışı ile İkinci Dünya Savaşı sonrası toplumsal anlamda görülen genel yaşam kolaylığı görüşünün, özellikle sosyal anlamda fakir sınıfların çocuklarının oyuncaklara ulaşımını olumlu yönde etkilediğini (Onur, 1992) savunan görüşler de mevcuttur.

1.4. Modern Dönemde Çocuk Temsili ve Çocuk Mekânlarına Yansımaları

Sanayi Devrimi süresince ağırlık kazanan ulus devlet anlayışının yükselişi, politik gücün; dinsel meşruluk yerine toplumsal ve seküler sözleşmeler ile yer değiştirmesi, kitlesel üretim temeline dayalı sanayileşme ve iş bölümü, kentleşme ve nüfus hareketlerinin yarattığı sosyal dalgalanmalar, yetişkinlik-çocukluk ayrımını belirginleştirmektedir (Gürdal-Demir, 2013). Ayrıca, kapitalizmin ağırlıklı üretim aracı olması, emek süreçlerindeki değişim ve özel mülkiyet anlayışı; modern dönemde oluşturulan çocukluk olgusunun, yetişkinlik-çocukluk karşıtlığı üzerine kurulu olmasındaki ana tarihsel süreçleri oluşturmaktadır (Gürdal-Demir, 2013).

Sanayi Devrimi ve onu izleyen kapitalist yaklaşımların hâkim olduğu dönemler boyunca çocukluk algısının, 'günahkâr çocuk' tanımından 'masum çocuk' tanımına geçmesiyle birlikte modern çocukluk algısının oluştuğu gözlenmektedir. Sanayi Devrimi ile orta-üst sınıf burjuva ailelerinde sosyal sınıfların oluşması, çocuklara aileleri tarafından gösterilen ilgi ve sevginin gelişmesine bağlı olarak, ailelerin çocuklarına sahip çıkarak, onları her türlü toplumsal baskı ve dinsel inanışlardan koruyarak yetiştirmeye özen göstermeleri (Gürdal-Demir, 2013), çocukluğun masumiyetle eş değer kılınmaya geçişin esas alınması (Ariès, 1962), ayrıca çocukların yetişkinlerin dünyalarında geçirdikleri zamanın azalması öte yandan ahlaki norm olarak ayıp düşüncesinin belirginleşmesi (Postman, 1995), modern dönemde çocukluk kavramının oluşmasında rol oynayan en önemli tarihsel gelişmeler olarak özetlenebilir.

Rönesans, reform ve aydınlanma ile başlayan gelişmelere bağlı olarak aileler ile çocuklar arasındaki ilişki değişikliğinin ve çocukların doğalarını tanımları önündeki engellerin aşıldığı görüşü üzerinde durulmaktadır (Uğur, 2018). Çocuklar artık kendilerine özgü davranış biçimlerine sahip olarak yetiştirilmektedirler (Uğur, 2018). Çocuğun ailede önemli birer birey haline gelme süreci; sanayide

yaşanılan gelişmelerle birlikte kırsaldan kente yapılan göçler, kadın ve erkeğin çalışma yaşamında daha aktif rol oynamasıyla bireyin kendisini ve çevresini anlamlandırma seviyesinin artmasını içermektedir. Akabinde çocuğun ailede önemli olduğu düşüncesinin benimsenmesinin ardından manevi bakımdan kıymet verilmeye başlandığı düşünülmektedir. Uğur'a göre: "Bu bağlamda sosyal ekonomik politik kültürel toplumsal koşulları dönüştüren gelişmelerle birlikte özel bir çocukluk düşüncesinin oluşmaya başladığı ve başta burjuvazinin çocuğa ilişkin değerlerini etkileyen bu dönüşümün zamanla toplumun tüm sınıflarına yayılarak günümüz modern çocukluk imgesinin köklerinin oluşturulduğu... (2018, s. 229)" ifade edilmektedir.

Çocuklar yaşamın her döneminde var olmalarına rağmen, burjuvazinin oluşturduğu değerler kapsamında çocukluk; aile, okul, bilim gibi kurumlara göre yeniden yapılandırılmıştır (İnal, 2018). Toplumlar da değişim gösterdiği görülen birçok dinamik sayesinde çocuklar, Orta Çağ'dan farklı olarak, sosyal farkındalık neticesinde kamusal alan ve yetişkin yaşamının her alanına ortak olan bireyler olmak yerine imge halinde ve evrensel bir idealin varlığı olarak yeniden tanımlanmaktadır (Gürdal-Demir, 2013).

Çocukluk kavramının yetişkinliğe mutlak bağımlılık temelinde sosyal ve kültürel bir yaşam devresi olarak düşünülebileceği görüşü, toplum yapısını değiştirecek düzeyde çocuklara karşı değişen tutum ve davranışlar, çocukların eğitimi üzerinde çeşitli etkilere sebep olmaktadır. Eski çağlardaki gibi hızlıca yetişkinliğe adım atması beklenmeyen orta-üst sınıf ailelerin çocuklarının, eğitimlerine önem verilmeye başlanmasıyla birlikte yavaş yavaş fabrikalar gibi ağır çalışma koşullarına sahip olan iş ortamlarından ve çalışma mekânlarından uzaklaştırılan çocuklar (Özcan, 2018), bu sayede gelişimlerinin sağlanabileceği mekâna; okula yönlendirilmişlerdir.

Postman'a göre (1995), modern çocukluk paradigması aynı zamanda modern yetişkinlik paradigmasıdır çünkü aileler çocuklarının yetişkinlik düzeyine geldiğinde ne olması veya ne ile ilgilenmesi gerektiğini söylerken aslında kendilerinin ne olmak istediklerini belirtmektedirler. Böylece modern çocukluk paradigmasının gerçekleştiği ana mekânın okul olduğunu savunmak; okullaşmanın başlangıcının modern çocukluğun miladı (Şirin, 1999) olarak kabul eden düşünceleri yaygınlaştırmaktadır. Öte yandan teknolojinin ilerlemesiyle birlikte makineleşmenin yaygınlaşması, iş gücünden ziyade akıl gücüne olan ihtiyacı açığa çıkarmıştır. Ancak akıl gücüne duyulan bu ihtiyaç, verilecek olan eğitimin önemini vurgular niteliktedir (Özcan, 2018). Çünkü nitelikli yetişkinlere ihtiyaç duyulmaktadır ve modern toplumlar tarafından çocuklar artık gelecek dönemlerin önemli bireyleri olarak görülmektedir (Sormaz ve Yüksel, 2012). Zira vasıflı ve nitelikli, topluma fayda sağlayabilecek bireylerin yetiştirilmesine olanak veren tek kurum olarak okulu görmek mümkündür. Modern dönemden itibaren okulların sadece okuma-yazma eğitimi veren kurumlar olarak değil, daha çok bilgi akışını sağlayan ve teknolojiye bilgisinden yararlanılmak istenilen çocukların yetiştirildiği kurumlar olarak anıldığının belirtilmesi yerinde olacaktır.

Gürdal Demir'e göre (2013), modern çocukluk anlayışı, çocukların kamusal alandan yavaş yavaş çekilmesine neden olmuştur. Burada özellikle iki modern dönem yapısı önemli rol oynamaktadır; ilki aile ikincisi ise okuldur. Özellikle okula başlama ve ücretli işten çocukların uzaklaştırılması (Prout, 2004), eğitimin ve okullaşmanın gelişimi, modern çocukluk kavramının oluşmasında etkili olmuş, evrensel ve modern bir çocukluk idealini inşa ederek çocukları kamusal alanda belirli mekânlarla sınırlayarak Orta Çağ toplumlarında Ariès'in ileri sürdüğü kamusal ve yetişkin yaşamının her alanında bulunan çocuk algısını tersine çevirmiştir (Gürdal-Demir, 2013). Çocukların okul ve aile ile sınırlanan mekânları, çocukların yetişkinlerden farklılıkları esasında ayrılaşmalarının sonucudur (Gürdal-Demir, 2013). Bu farklılaşmanın kamusal mekânda bulunduğu karşılık ise oyun eyleminin gerçekleştirildiği alanların tanımlanması fikri olduğu yönündedir. Nitekim 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başlarında çocuklar ve

yetişkinlerin farklı gereksinimlere sahip olduğu anlaşılmış ve oyun oynayan çocukların kendilerine ait bir alana ihtiyaç duyabilecekleri fikri yaygınlık kazanmıştır (Kahya-Canlı ve Demirarslan, 2020).

Oyun alanlarına duyulan ihtiyaç ve motivasyon kaynağının, toplumların tarihsel gereksinim ve bakış açısına dayandığını söyleyebilmek mümkündür. Nitekim Almanya'da 19. yüzyıl başında ortaya çıkan oyun alanı hareketinin çıkış noktasını; milliyetçi güdüler ve askeri niyetler ile şekillenen fiziksel egzersiz ve çocuk hastalıklarını indirgeme çabası oluşturur iken; İngiltere'deki oyun alanı hareketi ile kentlerin çocuklar üzerindeki kötü etkilerinin azaltılması hedeflenmekte ve bunun sonucunda çocukların davranış ve karakter gelişiminin olumlanması amaçlanmaktadır (Frost, 2012).

1880'lerin sonlarında her yaşa ve cinsiyete yönelik açık hava spor ve oyun alanının Boston'da açılması, Amerika'daki oyun alanı hareketinin, önemli bir dönüm noktası olma niteliği taşımaktadır (Mero, 1908). Aynı yıllarda Berlin'e yapılan ziyaretler sırasında, zengin veya fakir fark etmeksizin çocukların, polis gözetiminde halka açık oyun alanlarında kendi kendilerine kum yığınları ile oyun oynadıklarının görülmesi neticesinde, aynı kum bahçeleri fikrinin Boston'a da taşınabileceği önerisinde bulunduğu bilinmektedir (Frost, 2010; Mero, 1908; Rainwater, 1922). Akabinde, kum bahçesi ve kum oyununun popüleritesi ve gelişimsel faydaları kapsamlı bir şekilde araştırılarak kamu nezdinde onaylanmıştır (Frost, 2012). Nitekim, bazı şehir parklarının benzer amaçlarla kullanılmasına karar verilmiştir (Mero, 1908). Böylece ilk birkaç yıl boyunca kum bahçelerindeki çocukların, anneler ve diğer gönüllü kadınlar tarafından denetiminin sağlanması kararlaştırılmıştır (Frost, 2010).

Oyun alanlarının gelişiminde ilk aşama olarak nitelendirilen kum bahçesi tasarımları Frost'a göre (2010); kentlerin yoğun nüfuslu bölgelerinde mevsimsel olarak çalıştırılan ergenlik çağı öncesi çocuklarla hem serbest hem de yönlendirmeli oyunların gerçekleştirilmesi ile çocukları sokakların fiziksel ve ahlaki tehlikelerinden uzaklaştırmayı amaçlamaktadır (Görsel 12). 1886-87 tarihlerinde, kentsel alanlarda kum bahçelerinin oluşturulması, çocukları gecekonduların tehlikelerinden koruyabilme noktasında ciddi bir başarı elde edilebilmesine neden olurken; hayır kurumlarının ve diğer kuruluşların örgütlenerek ortaya koydukları 'çocuk kurtarma hareketi' sayesinde oyun alanları ve rekreasyon alanları oluşturulmakta, yoksulluğun veya evsizliğin çocuklar üzerindeki etkilerini en aza indirme konusunda verimli bir ilerleme gösterilmektedir (Frost, 2010).

Görsel 12. Çocukların kumda oturarak veya diz çökerek oynayabileceği bir kum havuzu türü (Kaynak: Mero, 1908)

Rainwater (1922), ikinci aşama olan 'model oyun alanı' teriminin ilk olarak William Kent tarafından ortaya atıldığını vurgulamakta ve oyun alanı olarak kullanılması amacıyla bağışlanan arazinin, Hull House tarafından hayata geçirilmesi ile bağlantılı olduğunu düşünmektedir. Bahsi edilen oyun alanı, polis denetiminde olmasının yanı sıra, her yaşta çocuğun kullanımına açık olarak kum bahçelerini, salıncakları, hentbol ve beyzbol gibi oyun sahalarını bünyesinde barındırmaktadır (Rainwater, 1922) (Görsel 13).

Görsel 13. Organize edilen bahçeli 'model oyun alanı', Boston (Kaynak: Rainwater, 1922)

Yaklaşık 1895'te başladığı belirtilen model oyun alanı fikri ile çocukları ve gençleri cezbetmek, yönlendirmek, canlandırmak ve ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına çocuğun doğasının gerektirdiği unsurlarla donatılan ve böylece ev, okul gibi mekânların çocuklar ile arasında bir bağlantı halkası olarak hizmet edebilen, yeterli sayıda ve boyutta açık alanlar kastedilmektedir (Tsanoff, 1897). Görsel 14'te Hull House tarafından hayata geçirilen model oyun alanları gösterilmektedir.

Görsel 14. Hull House Oyun Alanı, Jane Addams Hull-House Fotoğraf Koleksiyonu (Kaynak: URL-12)

1900'lü yıllara gelindiğinde, kent üzerinde söz sahibi olanlar ve akademisyenler; oyun ve oyun alanı hareketindeki oyunun eğitici değeri olduğunu, oyun alanlarında her yaşta çocuğun bir arada barınabileceğini, oyun alanlarının yılın her gününde kullanılabileceğini vurgulamakta ve kamu fonlarının oyun alanındaki güvenliği sağlamak amacıyla kullanılması gerektiği görüşü üzerinde durmaktadırlar (Frost, 2010). Oyun alanı hareketindeki üçüncü aşama, model oyun alanlarının ardından geliştiği düşünülen küçük park ve meydanların inşa edilmesiyle birlikte ortaya çıkmaktadır (Frost, 2010; Rainwater, 1922). Geliştirilen oyun alanlarının içinde, belediye parklarının yapısına göre konumlandırılan ağaçlar, çiçekler, çim alanları ve yürüyüş yerlerinin yanı sıra; dinlenme alanları da bulunmaktadır (Rainwater, 1922). Şehir parklarında oluşturulan bu tema ilerledikçe kullanılmayan boş arsalar, kilise mülkleri ve okul bahçeleri gibi özel arazilerin üzerine kum bahçeleri ve model oyun alanları inşa edilmeye başlanmıştır (Frost, 2010) (Görsel 15).

Görsel 15. 1900 ve 1905 yılları arasında Boston'daki Charlesbank Oyun Alanı, Thomas Warren Sears fotoğraf koleksiyonu, Smithsonian Çevrimiçi Sanal Arşivleri (Kaynak: URL-13)

Amerika'daki oyun alanı hareketinin çıkış noktası olan kum bahçeleri, Almanya'daki oyun alanı hareketi ile benzerlik göstermektedir ve nitekim Berlin'de kurulan kum bahçeleri, oyun alanlarının başlangıcı niteliğini taşımaktadır (Mero, 1908). Fransız oyun alanlarının 1900'lü yılların başlarında gelişim gösterdiği, aynı yıllarda İngiliz oyun alanlarının, okullarda beden eğitiminin desteklenmesi neticesiyle dikkate alındığı vurgulanmaktadır (Mero, 1908). İskoçya'da 1900'lü yılların modern anlayışında kullanılabilecek oyun alanlarının, çeşitli aparatlar ile düzenlendiğini, sayılarının bir düzineden fazla olduğunu ve ilk kez belediyeler tarafından işletildiğini belirten Mero (1908); Avusturya, İsviçre, Hollanda ve Danimarka'nın da içinde bulunduğu diğer Avrupa ülkelerinin, oyun alanına olan bakış açılarının zamanla geliştiğini belirtmektedir.

Son yıllardaki şehirlerin 'çocuk dostu kent' olma fikri üzerinde yoğunlaştığını belirten Chermayeff (2009), bu düşünceye ilişkin, 1947-1978 yılları arasında birçok şehir için yüzlerce oyun alanı tasarlayan Hollandalı mimar Aldo van Eyck'ın (1918-1999) katkısının yadsınamaz olduğunu belirtmektedir. II. Dünya Savaşı sonrasında, savaşın yıkıcı etkilerinden biri olarak boşalan arazilerin, çocuklar ile dolup taştağını gören van Eyck'ın, Amsterdam şehrinde hayatın yeniden normale dönmesi için çalışmalarda bulunarak yedi yüzün üzerinde çocuk oyun alanı tasarladığı bilinmektedir (Chermayeff, 2009; Solomon, 2005) (Görsel 16).

Görsel 16. Kum havuzunda oyun oynayan çocuklar, Amsterdam Bertelmanplein, Amsterdam Şehir Arşivi (Kaynak: URL-14)

Aldo van Eyck'ın tasarlamış olduğu oyun alanları için, genel olarak savaş sonrasında yıkılan veya terk edilen evlerden geriye kalan boş alanların; kum bahçeleri, beton sütunlar ve tırmanma aparatları kullanarak inşa edildiği belirtilmektedir (Chermayeff, 2009). Çocukların toplumdan ayrı tutulmaması gerektiğini savunan, yaratıcılığa ve hayal gücüne öncelik veren van Eyck'ın, tasarladığı oyun alanları sayesinde, çocukların kent merkezlerinde güvenli bir şekilde hareket edebilmelerine olanak sağladığı düşünülmektedir (Chermayeff, 2009; Solomon, 2005). Van Eyck'ın çocuk ve oyun ile ilgili sahip olduğu

fikrin ilk olarak, Amsterdam'ın güneybatısında bulunan Bertelmanplein kentinde uygulanmaya koyulduğu ve seçilen alanın üç tarafı konutlar ile çevrelenen yüzeylere sahip olduğu vurgulanmaktadır (Solomon, 2005). Halka açık olarak inşa edilen bu oyun alanı (1947, 1974'te yenilediği belirtilmektedir), dikdörtgen bir forma sahip olarak alçak sınırlayıcılar yardımıyla çevrelenmekte böylece hem mekânsal boşluğu doldurması hedeflenirken hem de oyun alanının çocuk ölçeğini aşan herhangi bir bariyer kullanılmadan kentten ayrılabilmesi gösterilmektedir (Solomon, 2005). Ayrıca, oyun alanının çevresinde herhangi bir bariyer kullanmak yerine insan duvarı niteliğinde ahşap bankların kullanılmasının, ebeveynlerin hem çocuklarını gözlemlemelerine olanak tanıdığı hem de sosyalleşmelerini sağladığı düşünülmektedir (Solomon, 2005) (Görsel 17).

Görsel 17. Bertelmanplein'deki çocuk oyun alanı, Amsterdam, 1956 Amsterdam Şehir Arşivi (Kaynak: URL-15)

1943'te Danimarkalı peyzaj mimarı Sorenson Kopenhag'ın kuzeyindeki Emdrup'ta çocuk oyun alanları ile ilgili tamamen yeni bir konsept geliştirerek; salıncaklar, kaydıraklar, tahterevalliler, atlıkarıncalar, ve kum havuzları ile donatılmış geleneksel oyun alanının aksine, ahşap, ip, kanvas, lastik, tel, tuğla gibi 'hurda' ile dolu boş bir alanın, terk edilmiş mobilyalar ve diğer inşaat malzemeleri gibi dönüştürülmüş malzemelerle donatıldığı maceracı oyun alanı fikrini öne sürmüştür (Kozlovsky, 2006) (Görsel 18).

Görsel 18. 'Junk' Oyun alanları, Copenhagen, 1943 (Kaynak: Kozlovsky, 2006)

Sonrasında kentsel alanlarda trafiğin neden olduğu olumsuz etkilerle yine kent sokaklarında çocuklar için özel olarak belirlenerek tasarlanan oyun alanlarının neden olduğu çeşitli fiziksel yaralanmalar neticesinde, yeni bir olgu olarak oyun alanı ekipmanı düşüncesi üzerinde yoğunlaşıldığı görülmektedir (Albert, 2017) (Görsel 19).

CATALOGUE: PLAYGROUNDEQUIPMENT.COM

Görsel 19. Standartlaştırılmış Oyun Alanı Ekipmanları (Kaynak: Albert, 2017)

Oyun alanlarında çocuğun bilişsel gelişimini arttırmaya yönelik çeşitli oyun materyalleri bulunmasına rağmen, 20. yüzyıl başlarında özellikle Amerika'daki devlet okullarında bulunan birçok oyun alanının, çocuklara yönelik tehlike barındırmasının yanında herhangi bir yararının da bulunmadığı ABD Eğitim Bülteni Bürosu tarafından iddia edilmektedir (Albert, 2017). Bu eleştiriler üzerine oyun alanı ekipmanı kavramının, çocukların olası yaralanma ve zarar görme ihtimallerinin en aza indirilmesi amacı ile ortaya çıktığı, düzenlenebilir ve tasarlanabilir somut birer proje haline getirilerek standartlaştırıldığı bilinmektedir (Albert, 2017).

SONUÇ:

Çocukluk kavramı, son dönemde literatürde sıkça tartışılmakta ve çocukluğun "toplumsal" olduğu gerçeğinin kabulü ile kendine özgü nitelikleri; değişim ve dönüşümlerle ilişkilendirilerek ele alınmaktadır (Eraslan, 2019). İlgili düzeydeki artışa paralel olarak çocukluğun basit bir gelişim dönemi değil aksine kendine özgü değerler, özellikler ve davranış kalıplarının olduğu ve doğal bir gerçeklikten çok toplumsal-kültürel bir yaratı sonucu oluştuğu ve tarih içinde geliştiği yönünde uzlaşılmaktadır (Eraslan, 2019).

Çocuğu bir birey olarak tanıma ve çocukluğun özel bir gelişimsel dönem olduğu fikri, çağımız toplumunda netlik kazanan bir görüştür. Çocukluk döneminin ve çocuk haklarının güncel hayatın ve bilimsel merakın ana konularından biri olarak kabul görmesi ve ele alınması (A. Öztürk, 2017a) neticesinde daha belirgin biçimde şekillenmekte ve gelişmektedir. Çocukluk, yaşam sürecimizin doğal ve değişmez kesitlerinden biridir. Nitekim farklı toplum ve etki alanına aldığı tarih evrelerine, hatta aynı toplumun farklı kesimlerine ışık tutulduğunda çocukluğa değişik anlamlar yüklendiği görülmektedir. Neticede “çocukluk toplumsal bir kavramdır ve öteki toplumsal kavramlar gibi norm ve değerlere göre göreceli olarak belirlenmektedir” (Tan, 1989, s. 71).

Sonuç olarak bu araştırma kapsamında çocukluk, çocukların deneyim yaşadıkları bir süreç olarak ele alınmakta ve çocukların deneyimlerinin sadece yaş ve gelişim aşamaları ile ifade edilebilen biyolojik süreçlerle açıklanamayacak kadar karmaşık olduğu kabul edilmektedir. Çocukların yetişkinlere göre ilgi, ihtiyaç ve beklentilerinin farklı olduğu ön kabulü ile çocuklar sosyal gerçekliği inşa edebilen yorumlama pratiğine sahip sosyal aktörler olarak tanımlanmaktadır. Çocukların sahip olduğu en iyi deneyimlerin başında oyun eylemi gelmektedir. Zira tarih boyunca önde gelen çoğu filozof eğitimci ve düşünür, çocukluğun tam olarak mutlu geçmesi ve iyi yetişmiş bir insanın gelişimi için oyunun gerekli olduğu fikrinde mutabıktırlar (Frost, 2010).

Araştırma sonuçları:

(1) Antik Çağ’da çocuklar arasında sınıfsal farklılıklar olmak kaydıyla, çocukların oyun mekânı olarak şehrin sokaklarını kullanabildikleri gibi evlerinin herhangi bir odasının köşesinde de kendilerine oyun alanı yaratmış olabildiklerini ortaya koymaktadır.

(2) Öte yandan oyun eyleminin icra edildiği mekân olarak evin dışında kalan alanlar Orta Çağ’dan günümüze değin oyun mekânı olarak tercih edilme sürekliliğini korumaktadır. Lakin bu dönemde çocukların yetişkinlerle aynı oyunları oynadıkları dolayısı ile oyun mekânını kamusal alanda yetişkinlerle eşit şekilde paylaştıklarını öne sürmek mümkündür. Bu durumun en temel sebeplerinden biri Orta Çağ döneminin toplumunda oluşmadığı düşünülen çocukluk kavramının, kamusal alanda da algılanabilen bir olgu olarak benimsenmemesidir, bunun sonucunda yetişkinler ve çocuklar arasında mekânsal olarak herhangi bir ayırım olmadığını düşünmek mümkündür. Nitekim bu durum dönemin sanat eserlerinde çocuk temsiliinin yetişkin formunda vücut bulmasıyla açıklanabilmektedir.

(3) Orta Çağ döneminden sonra 17. yüzyıl itibariyle, sanayileşme dönemi iki farklı çocuk temsili ortaya koymakta, çocukların birer yetişkin olarak görüldüğü dönemlerden beri rastlanılan bir durum olarak işçi çocuklar ve kentli burjuva ailelerinin çocukları olarak ayrışmaktadırlar. Söz konusu bu sınıfsal farklılık sebebi ile okula gitme zorunluluğu bulunmayan kendi kaderlerine terk edilmiş çocuklar, bulabildikleri her türlü mekânda kendi başlarına çeşitli oyunlar geliştirmek durumunda kalırken zamanını sadece evde değil okul mekânında geçiren burjuva ailelerinin çocukları, yetişkin yaşamına özgü olan davranışlara daha az rastlamaya başlamakta ve yetişkinlerin kamusal mekânlarından bir parça ayrılmış durumdadırlar.

(4) Rönesans, reform ve aydınlanma ile başlayan gelişmeler ışığında ailelerle çocuklar arasındaki ilişki değişikliğinin modern dönemde sosyal ekonomik politik kültürel toplumsal koşulları dönüştüren gelişmelerle birlikte özel bir çocukluk düşüncesini var ettiği düşünülmektedir. Başta burjuvazinin çocuğa ilişkin değerlerini etkileyen bu dönüşüm zamanla toplumun tüm sınıflarına yayılarak günümüz modern çocukluk temsiliinin temelini oluşturmaktadır. İnal’a göre (2018), 19. yüzyıl sonrası ortaya çıkan pediatri gibi bilim dallarının, çocuk gelişimi ile ilgili olarak bilim merkezli bakış açısı geliştirmesi, öte yandan burjuvazinin oluşturduğu yaşam standartlarından, yasalar ile çocuk haklarının korunmaya başlamasına kadar geçen süre içinde çocuklara yarar sağladığı için yapıldığı öne sürülen uygulamalar

ve davranışlar, çocukluk düşüncesinin demokratik ilke ve değerler üzerinden oluşmaya başladığının kanıtı niteliğindedir (İnal, 2018).

(5) Modern dönemde değişim gösteren bir diğer husus ise oyun eyleminin gerçekleştirildiği alanların tanımlanması fikri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Nitekim 19. yüzyıl ile 20. yüzyılın başlarında çocuklar ve yetişkinlerin farklı gereksinimlere sahip olduğu akademik dünyadaki çalışmalar sonucunda anlaşılacak, evlerine yakın sokaklarda, kendi mahallelerinde, dere ve yol kenarlarında oyun oynayan çocukların kendilerine ait bir alana ihtiyaç duyabilecekleri fikri yaygınlık kazanmıştır (Kâhya-Canlı ve Demirarslan, 2020). 20. yüzyılda çocuk oyun alanlarının kentsel bir öge halinde tasarlanmasıyla birlikte oyun alanlarında özellikle salıncak ve kaydırak, kum havuzu gibi belirli biçimlere sahip, ezbere kullanılan oyun öğelerinin yaygın bir şekilde kullanıldığı gözlenmektedir (Frost, 2012). Nitekim geçmişte oynanan çeşitli çocuk oyunlarının (seksek, körebe, ip çekme vb.), 20. yüzyılda da çocuklar arasında azalarak oynamaya devam ettiği (Postman, 1995) ancak çoğunlukla çocuklara ait özel alanlarda sınırlandırıldığı gözlenmektedir (Taşçı, 2010).

Günümüzde değişen yaşam koşullarıyla birlikte teknolojiye yaşanan gelişmeler çocukların sahip oldukları oyunlara ve bu oyunların gerçekleştiği mekânlara yansiyarak değişim gösterebilmektedir. 1970'lerin sonlarından itibaren bilgisayar oyunu oynamak çocuklar tarafından tercih edilen bir boş zaman etkinliği olarak ortaya çıkmış ve zamanla özellikle çocuklar arasında belirli bir kullanıcı kitlesi yaratarak popüler bir unsur haline gelmiştir (Harris, 2001). Özellikle 1980'lerin sonlarında Japon Lintendo sisteminin geliştirilmesiyle (Harris, 2001), dijital bilgisayar teknolojisine dayanan yeni multimedya kültürüne ilişkin interaktif video ve bilgisayar oyunlarının çocuk kullanıcılar/oyuncuların son yıllarda günlük yaşamlarının doğal aktivitesi haline geldiği görülmektedir (Fromme, 2003). Bilgisayar oyunları ve çocuklar ile ilgili genel söylemler, dijitalleşmenin ve interaktif medyanın çocukların boş zamanlarında baskın bir konum kazanarak gündelik aktivitelerinin (kitap okuma, spor yapma vb.) yerini almaya başladığı yönündedir (Fromme, 2003). Dijital oyunlara yönelimin çocukları giderek daha fazla bireyselleştirdiği ve iç mekân odaklı boş zaman etkinliklerine yönlendirdiği yönünde genel bir kanaat oluşturmaktadır (Fromme, 2003). Oyun deneyimindeki bu gelişmeler gelecekteki çalışmalar açısından medya ve dijital teknolojilerin kamusal alanda çocuk temsiline nasıl farklılaştığına dair zengin bir değerlendirme ortamı ortaya koymaktadır.

Elbette çocuk mekânlarının kamusal alanda bulunduğu karşılığın daralmasında sadece teknoloji değil; hızlı kentleşmenin trafiği arttırması sonucu yoğun ve düzensiz yapılaşma sebebiyle kentsel alanlarda açık alanların hızla azalması ve kentsel alanların çocuklar için yetersiz ve tehlikeli mekânlar haline dönüşmesi (Tandoğan, 2014) etken rol oynamaktadır. Öte yandan kentsel alanda çocuk ve mekân ilişkisinin daha sağlıklı biçimde ele alınabilmesi için kamusal alanda çocuğun kent ile kurduğu ilişkinin kentsel politikalara dahil edilmesi gerekmektedir. Bu tutum ancak çocuk haklarının önemini bilincinde demokratik ilke ve değerler üzerine kurulu bir yaklaşım ile çocuk dostu kent olgusunun gelişimi ile mümkündür.

Çocukların diğer yetişkinler gibi kentte temel haklara sahip olduğunu belirten Kaypak ve Uçar (2019), bir kentin çocuk dostu olabilmesine ilişkin çocuklar için gerekenleri şöyle tanımlamaktadır: "Kentli yetişkinlerin sahip olduğu temel hak ve hizmetlerden yararlanabilmeli, hatta öncelikleri de olabilmeli, kötülük ve çeşitli tehlikelerden korunmuş güvenli bir kentsel çevrede yaşayabilmeli, açık mekânlarda güvenli bir şekilde oyun oynayabilmeli, arkadaşlarıyla buluşabilmeli, paylaşımında bulunabilmeli ve böylece başka çocuklarla birlikte öğrenebilmelidir" (Kaypak ve Uçar, 2019 s. 23). Ancak çocuk dostu mekânlar üretme konusundaki atalet kentsel tasarım süreçlerine katılım anlamında temsil güçleri oldukça az olan çocukların taleplerinin kamusal alanda oyun mekânı olarak karşılık bulma zemininin azlığından ve toplumsal anlamda üretilmiş çocukluk olgusunun sınırlarından ve değişkenliğinden kaynaklanmaktadır. Bu noktada toplumdaki çocukluk olgusuna ve temsiline bağlı olarak kentsel

mekânda çocukların varlığı; yetişkinlerin çocuklar için belirlediği sınırlar içerisinde şekillenmekte ve yönlendirilmektedir. Neticede çocuk, kent ve mekân ilişkisinin sağlıklı bir biçimde kurulması çocukların gelişimlerinde yaşadıkları yapısal çevrenin etkilerinin anlaşılması ve çocuk haklarının öneminin farkındalığı ile mümkündür.

Çocukluk temsili toplumsal bir kurgu olarak nitelendirilebileceği; değişen toplumsal yapının, farklı çocukluk temsillerine ve mekânlarına, farklı oyun ve oyun mekânı anlayışlarına ve algılarına neden olacağı; çocukluk imgesi perspektifinden oyun eyleminin ve eylemin gerçekleştiği mekânların değişim sürecinin Antik Çağ'dan günümüze sonuçları bu araştırma kapsamında ele alınmaktadır. Araştırma neticesinde toplumların güncel yapılarına bağlı değişikliğin kamusal alanda çocuk temsili ve çocukluk kavramını çağlar boyu güncellediği bu değişimin sonuçlarının olumlu ve olumsuz etkilerinin çocuk mekânlarına yansıdığı ve bu durumun da mekânı ve mekânın içindeki oyun deneyimini dönüştürdüğü gözlenmektedir.

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: [TR] Yazarlar, kendileri ve / veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını veya varsa bu çıkar çatışmasının nasıl oluştuğuna ve çözüleceğine ilişkin beyanlar ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

[EN] The author(s) declare that they do not have a conflict of interest with themselves and/or other third parties and institutions, or if so, how this conflict of interest arose and will be resolved, and author contribution declaration forms are added to the article process files with wet signatures.

Etik Kurul İzni: Bu makalede etik kurul iznine gerek yoktur, buna ilişkin ıslak imzalı etik kurul kararı gerekmediğine ilişkin onam formu sistem üzerindeki makale süreci dosyalarına eklenmiştir.

Finansal Destek: Bu çalışmada herhangi bir finansal destek yoktur.

Yazarın Notu: 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Bölüm 5 İktibas serbestisi; Madde 35- Bir eserden aşağıdaki hallerde iktibas yapılması caizdir: 35/1-III: "Alenileşmiş güzel sanat eserlerinin ve yayımlanmış diğer eserlerin, maksadın haklı göstereceği bir nispet dahilinde ve münderecatını aydınlatmak maksadıyla bir ilim eserine konulması" ve 35/son: "İktibasın belli olacak şekilde yapılması lazımdır. İlim eserlerinde, iktibas hususunda kullanılan eserin ve eser sahibinin adından başka bu kısmın alındığı yer belirtilir" hükümleri uyarınca; makalede kullanılan fotoğraflara ilişkin alıntılanan tüm kaynaklar belirtilmiş ve dijital kaynaklara dair gerekli bağlantılar ve erişim tarihleri, kaynakça bölümünde dergi kurallarına uygun biçimde sunulmuştur.

KAYNAKÇA:

Akbaş, E., & Topçuoğlu, R. A. (2009). Modern Çocukluk Paradigmasının Oluşumu: Eleştirel Bir Değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 95-104.

Akyüz, E. (2001). Çocuk hakları sözleşmesinin temel ilkeleri ışığında çocuğun eğitim hakkı. *Milli Eğitim Dergisi*, 151(1), 445-455.

Albert, S. P. (2017). *Playspace for all: inclusive wayfinding*. Master thesis. Massachusetts Institute of Technology, Cambridge.

Alver, F. (2004). Neil Postman'in Çocukluğun Yok Oluş Sürecinde İletişim Teknolojisi Eleştirisinin Eleştirisi. *İletişim Araştırmaları*, 2(2), 129-141.

- Arın, S., & Özsoy, A.** (2015). Kentsel mekân tasarımında çocuk katılımı. *İdealkent*, 6(17), 182-201.
- Ariès, P.** (1962). *Centuries of childhood: A social history of family life*. New York: Alfred A. Knopf.
- Augustinus, A.** (2010). *İtirafılar/Confessiones*. Çev. Çiğdem Dürüşken. İstanbul: Kabcacı Yayınevi.
- Aygül, C. D.** (2018). Sanayi Devriminden Günümüze Çocuk Sömürüsü. In İstanbul Barosu Çocuk Hakları Merkezi 23 Nisan Özel Yayını (pp. 95-102). İstanbul: İstanbul Barosu.
- Biol, G.** (2009). Çocuk dostu kent neresidir. *Megaron Balıkesir, Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Dergisi*, 10-13.
- Berkün, S.** (2019). Çocuk Dostu Kent Yönetimlerinin Çocuklar Tarafından Değerlendirilmesi: Bursa Örneği. *Business & Management Studies: An International Journal*, 7(1), 135-152.
- Canoğlu, S., & Geçimli M.** (2020). Çocuk ve mekân algısı üzerine bir uygulama. *Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat*, 5(10), 227-237.
- Chen, W. N.** (2015). To the Dolls' House: Children's Reading and Playing in Victorian and Edwardian England, (Doctoral dissertation), University College London, London.
- Chermayeff, J. C.** (2009). Aldo Van Eyck-The Playgrounds and the City. [Review of Aldo Van Eyck-The Playgrounds and the City, by de Roode, Ingeborg and Lefaivre, Liane, eds.]. *Children, Youth and Environments*, 19(1), 368-373.
- Churchman, A.** (2003). Is There a Place for Children in the City? *Journal of Urban Design*, 8(2): 99-111.
- Coşkun, D. B., & Kaymaz, S.** (2022). Kentsel Mekân Farkındalığının 7-11 Yaş Grubu Çocuklar Üzerinden İrdelenmesi. *Tasarım+ Kuram Journal*, 18(36), 175.
- Coşkun, S.** (2011). *Eski Yunan'da çocukların ve gençlerin eğitimi*. (Yüksek Lisans Tezi), DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Deighton, H. J.** (1999). Eski Roma Yaşantısında Bir Gün, (çev. Hande Kökten Ersoy). *İstanbul: Homer Kitabevi*.
- Diler, F.** (2019). *1980 Sonrası Türkiye'de Çocukluğun Yeniden İnşası: Oyun ve Oyuncak Üzerinden Bir Okuma*, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Dursun, D., & Güller, C.** (2019). Çocuk ve kentsel mekân ilişkisi: Erzurum'da çocuk oyun alanlarının erişilebilirlik ve alansal yeterlilik analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 11-27.
- Elkind, D.** (1987). The child yesterday, today, and tomorrow. *Young Children*, 42(4), 6-11.
- Elliott, L.** (2004). *Children and Games in the Middle Ages*. New York: Crabtree Publishing Company.
- Eraslan, L.** (2019). Çocukluk Sosyolojisine Giriş. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 4(7), 81-103.
- Erdemir, H. P., & Erdemir, H.** (2012). Antikçağ'da Çocuk Olmak: Ölmek ya da Ölmemek. *Uluslararası Kadına ve Çocuğa Karşı Şiddet Sempozyumu, II. Cilt* (pp. 643-669). Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.

- Ergin, Ş.** (1982). Çocuğun oyun gereksinimi ve İzmir/Alsancak semtinde çocuğa yönelik açık/yeşil mekân olanaklarının artırılması üzerine bir araştırma. (*Yayımlanmamış Doçentlik Tezi*), Ege Üniversitesi, İzmir.
- Erkut, Z., Balcı, S., & Yıldız, S.** (2017). Tarihsel Süreç İçinde Çocuk. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2(3), 17-28.
- Fromme, J.** (2003). Computer games as a part of children's culture. *Game studies*, 3(1), 49-62.
- Frost, J.** (2010). *A History of Children's Play and Play Environments: Toward a Contemporary Child-saving Movement*. New York: Routledge.
- Frost, J.** (2012). Evolution of American playgrounds. *Scholarpedia*, 7(12), 30423.
- Gürdal-Demir, A.** (2013). Sosyolojinin İhmal Edilen Kategorisi Çocuklar Üzerinden Çocukluk Sosyolojisine ve Sosyolojiye Bakmak. 'İş, Güç' Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 15(4), 1-26.
- Harris, J.** (2001). *The effects of computer games on young children: A review of the research*. (Vol. 72), Research Development and Statistics Directorate, Communications Development Unit, Home Office: London.
- Hindman, S.** (1981). Pieter Bruegel's Children's games, Folly, and chance. *The Art Bulletin*, 63(3), 447-475.
- İnal, K.** (2018). *Çocuk Hakları ve Siyaset*. İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Johnston, R. A.** (2011). *All Things Medieval: An Encyclopedia of the Medieval World [2 volumes]: An Encyclopedia of the Medieval World*. Santa Barbara, CA: ABC-CLIO.
- Kahya-Canlı, S., & Demirarslan, D.** (2020). Çocuk Oyun Alanlarının Tarihi Gelişimi. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 3(6), 60-75.
- Karadoğan, U. C.** (2019). "Çocuk ve Çocukluk" Kavramının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 195-226.
- Karakuzu, E., Aksu, G., A.,** (2022). Çocuk Dostu Kent Kavramının Çocuk – Oyun – Mekân İlişkileri Ve Paydaşlar Çerçevesinde Değerlendirilmesi, *Journal of Technology and Applied Sciences*, 4(2), 147-156.
- Kaypak, Ş., & Uçar, A.** (2019). Çocuk Haklarının Gerçekleşmesi Açısından Çocuk Dostu Kentler. *Journal of Academic Value Studies*, 4(18), 17-29.
- Kirazoğlu, F. S.** (2012). *Fiziksel Çevre-Çocuk İlişkileri, Açık Oyun Mekânları Ve Çocuk Dostu Çevre Kriterleri Üzerine Bir Değerlendirme; Bakırköy Ve Beylikdüzü Örnekleri*. (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kozlovsky, R.** (2006). *The Junk Playground: creative destruction as antidote to delinquency*. Paper presented at the Second Annual Cultural Studies Conference, Teachers College, Columbia University.
- Locke, J.** (2004). *Eğitim üzerine*. Ankara: Yeryüzü Yayınevi.
- Marx, K., & Engels, F.** (2014). *Komünist Manifesto* (N. Satlıgan, Çev.) İstanbul: Yordam Kitap.

- Mero, E.** (1908). *American playgrounds: their construction, equipment, maintenance and utility* (E. Mero Ed.). Boston: American Gymnasia Co.
- Mollison, J.** (2010). *Where children sleep*. London: Chris Boot.
- Onur, B.** (1992). Tarih boyunca oyunlar ve oyuncaklar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 25(2), 365-386.
- Onur, B.** (2005). Çocukluğun dünü ve bugünü. *Kebikeç-İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 19, 99-112.
- Özcan, Ö.** (2018). Orta Çağ'dan Erken Modern Döneme Çocukluğun Tarihsel Gelişimi. *Çocuk ve Medeniyet Dergisi*, 2(4), 91-125.
- Özcan, G. G.** (2009). *Türkiye'de çocukluğun politikasının inşası*. (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, A.** (2017). Çocuk Hakları ve Eğitimine Psikolojik bir Bakış. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(33), 429-451.
- Öztürk, H. K.** (2017). Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(Ekim), 253-276.
- Postman, N.** (1995). Çocukluğun Yok Oluşu, (K. İnal, Çev). *Ankara: İmge Kitabevi Yayınları*.
- Prout, A.** (2004). *The future of childhood*. London: Routledge.
- Rainwater, C. E.** (1922). *The play movement in the United States: A study of community recreation*. Chicago: University of Chicago Press.
- Rousseau, J.** (2009). Emile, bir çocuk büyüyor (Çev. Ü. Akagündüz). *İstanbul: Selis Kitaplar*.
- Sağlam, M., & Aral, N.** (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(2), 43-56.
- Şirin, M. R.** (1999). *Kuşatılmış çocukluğun öyküsü*. İstanbul: İz Yayınları.
- Şişman, Y.** (2003). Sosyal Politika Açısından Türkiye'de Çocuk ve Genç İşgücü. 7, 477-509.
- Solomon, S. G.** (2005). *American playgrounds: Revitalizing community space*. Lebanon: University Press of New England.
- Sormaz, F., & Yüksel, H.** (2012). Değişen çocukluk, oyun ve oyuncağın endüstrileşmesi ve tüketim kültürü. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 985-1008.
- Tan, M.** (1989). Çağlar boyunca çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1), 71-88.
- Tandoğan, O.** (2011). *İstanbul'da "Çocuk dostu kent" için açık alanların planlama, tasarım ve yönetim ilkelerinin oluşturulması*. (Doktora Tezi), İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tandoğan, O.** (2014). Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekân: Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar. *Megaron*, 9(1), 19-33.

- Taşçı, B.** (2010). *Sokağın günümüz koşullarında çocuk oyun alanı olarak ele alınması ve değerlendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Toptaş, K.** (2016). Eski Mezopotamya'da çocuk. *Archivum Anatolicum-Anadolu Arşivleri*, 10(1), 55-78.
- Toran, M.** (2012). Çocukluğun ve erken çocukluk eğitiminin tarihi ve kuramsal temelleri. Avcı, N. ve Toran, M. (Ed.) *Okul Öncesi Eğitime Giriş*. (pp. 1-19). Ankara: Eğiten Kitap.
- Tsanoff, S. V.** (1897). *Educational Value of the Children's Playgrounds: A Novel Plan of Character Building*. Philadelphia: Pub. for the author.
- Uğur, S. B.** (2018). Geçmişten günümüze şekillenen çocukluk algısı ve çocuk yetiştirme pratikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(45), 227-247.
- URL-1.** <https://www.jamesmollison.com/where-children-sleep> Erişim Tarihi: 05.11.2024.
- URL-2.** <https://www.metmuseum.org/art/collection/search/247884> Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- URL-3.** <https://www.khm.at/objektdb/detail/50165/> Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- URL-4.** <https://smarthistory.org/roman-domestic-architecture-insula/> Erişim Tarihi: 03.09.2024.
- URL-5.** <https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/d/duccio/various/2crevola.html> Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- URL-6.** <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b52500984v/f375.item> Erişim Tarihi: 03.09.2024.
- URL-7.** <https://www.nga.gov/collection/art-object-page.397.html> Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- URL-8.** <https://www.nortonsimon.org/art/detail/F.1973.24.P/> Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- URL-9.** <https://www.nationalgalleries.org/art-and-artists/3598> Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- URL-10.** https://www.wga.hu/frames-e.html?/html/b/bruegel/pieter_e/02/01games.html Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- URL-11.** <https://www.loc.gov/pictures/resource/nclc.01668/> Erişim Tarihi: 03.09.2024.
- URL-12.** <https://explore.chicagocollections.org/image/uic/232/rx94w1h/> Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- URL-13.** <https://sova.si.edu/details/AAG.SRS#ref4862> Erişim Tarihi: 20.07.2024.
- URL-14.** <https://archieff.amsterdam/beeldbank/detail/53f6c7e5-c0ce-ca07-bf63-c9595da1a83a/media/4a4fd2df-055e-8072-9671-25135933ca27?mode=detail&view=horizontal&q=Bertelmanplein&rows=1&page=51> Erişim Tarihi: 03.09.2024.
- URL-15.** <https://archieff.amsterdam/beeldbank/detail/5d69c2b7-6baa-0828-afde-ea33f7a71f4d/media/b5acc3e0-0741-18f6-7b8d-0ac082ed0eee?mode=detail&view=horizontal&q=Bertelmanplein&rows=1&page=3> Erişim Tarihi: 03.09.2024.

EXTENDED SUMMARY³**Research Problem:**

The research problem addressed in this article is that the representation of childhood can be characterized as a social construct. The changing social structure leads to different representations and spaces of childhood, as well as varying understandings and perceptions of play and playgrounds. The article also explores the reflections of the changing process in the act of play and the spaces where this activity takes place, from the perspective of the image of childhood, spanning from the Ancient Age to the present day.

Research Questions:

The research questions are: (1) What was the representation of the child during the ancient period, and how was this representation reflected in children's spaces and playgrounds? (2) What was the representation of the child during the Medieval and Renaissance periods, and how was this representation reflected in children's spaces and playgrounds? (3) What was the representation of the child during the Industrial Revolution and the subsequent 19th-century capitalist development period, and how was this representation reflected in children's spaces and playgrounds? and finally (4) What is the representation of the child in the modern period, and how is this representation reflected in children's spaces and playgrounds?

Literature Review:

The concept of 'child' and the concept of 'childhood' are two complementary phenomena. Instead of understanding childhood solely as the period of time that begins with a child's birth and ends when they mature into an adult, childhood should be viewed as a phenomenon with many social, cultural, and historical meanings and interpretations. Childhood also encompasses characteristics that describe children's living conditions over time. As Diler (2019) notes, the formation of the concepts of "child" and "childhood" do not coincide in the same period. According to Diler (2019), while the child is a real, existing subject who has been observed and known since the early stages of life, childhood is a phenomenon that is shaped by the social conditions of the time and society in which it exists.

Methodology:

In order to fully reveal the transformations behind the phenomenon of childhood and the relationship between the representation of children and children's spaces in the historical process, a comprehensive retrospective study based on a clear categorization is needed. As a method, the research evaluates the transformation of play experience from antiquity to the present from the perspective of periodic child representations, retrospectively categorized as: (1) Antiquity, (2) the Middle Ages and Renaissance periods, (3) the Industrial Revolution and the subsequent 19th-century capitalist development period, and finally (4) the modern period.

Results and Conclusions:

(1) It reveals that, in antiquity, children could use the streets of the city as a place of play, as well as create a playground for themselves in the corner of any room in their homes.

(2) On the other hand, the areas outside the house, which served as places where the act of play was performed, have maintained their preference as places of play from the Middle Ages to the present day. However, it can be argued that, during this period, children played the same games as adults and, therefore, shared the space for play equally with adults in the public sphere. One of the main reasons for this situation is likely that the concept of childhood, which was not thought to have been formed in the society of the Middle Ages, was not recognized as a phenomenon that could be perceived in public space. As a result, there was no spatial distinction between adults and children. In fact, this situation can be explained by the fact that the representation of children in the art of the period was embodied in the form of adults.

(3) It is thought that the change in the relationship between families and children, in light of the developments that began with the Renaissance, Reformation, and Enlightenment, as well as the developments that transformed the socio-economic and political-cultural conditions in the modern period, created a distinct idea of childhood. This transformation, which affected the values of the bourgeoisie regarding the child, gradually spread to all classes of society over time and formed the basis for today's modern representation of childhood

(4) Another issue that changed in the modern period centers on the idea of defining the spaces where the act of play is carried out. Indeed, in the 19th and early 20th centuries, it became clear through academic studies that children and adults have different needs. The idea that children who play on the streets close to their homes, in their own neighborhoods, along streams, and on roadsides may need a space of their own became widespread (Kâhya-Canlı & Demirarslan, 2020). In the 20th century, with the design of children's playgrounds as urban elements, it is observed that playgrounds were widely used, incorporating certain features such as swings, slides, sandboxes, and play elements used by rote (Frost, 2012). Furthermore, it is observed that various children's games played in the past (hopscotch, körebe, tug of war, etc.) continued to be played among children in the 20th century (Postman, 1995), but were mostly restricted to private areas belonging to children (Taşçı, 2010).

Today, changing living conditions and advances in technology are reflected in the games that children play and the places where these games take place. Playing computer games emerged as a leisure activity preferred by children since the late 1970s and has become a popular element over time, creating a certain user base, especially among children (Harris, 2001). These developments in play experience provide a rich context for future research on how media and digital technologies impact children's representation in the public sphere.